

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Cindy Costéus

Presumerat faderskap som
förebild till presumerat
föräldraskap
- ett steg framåt eller bakåt i
tiden?

Examensarbete
30 ECTS

Handledare
Eva Ryrstedt

Ämnesområde
Familjerätt

VT 08

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	3
FÖRORD	5
FÖRKORTNINGAR	6
1 INLEDNING	7
1.1 Syfte	8
1.2 Metod	8
1.3 Material	9
1.4 Disposition	9
2 FÖRÄLDRASKAP I OLIKA FORMER	11
2.1 Rättsligt föräldraskap	11
2.2 Biologiskt och genetiskt föräldraskap	12
2.3 Socialt föräldraskap	12
2.4 Föräldraskapets betydelse vid presumtion	12
3 BARNET I FOKUS	14
3.1 Barnets bästa	14
3.1.1 Barnkonventionen	14
3.1.2 Barnets bästa enligt svensk rätt	15
3.1.3 Barnets rätt till vetskap om sitt ursprung	15
3.1.4 Genetiskt ursprung och presumtion i konflikt	17
4 FADERSKAP	18
4.1 Presumtion för gifta män	18
4.1.1 Aktuell lagstiftning	19
4.1.1.1 Hävande av faderskapspresumtion	20
4.1.1.2 Avsaknad av talerätt	21

4.1.2	Assisterad befruktning	22
4.1.3	Historia och utveckling	23
4.1.3.1	Lagstiftning före 1734	24
4.1.3.2	Lagstiftning från 1734	25
4.1.3.3	Lagstiftning från 1917	27
4.1.3.3.1	1917 års lag om äktenskaplig börd	27
4.1.3.3.2	1917 års lag om barn utom äktenskap	29
4.1.3.4	Fortsatt utveckling	29
4.2	Analys av faderskapspresumtionen	31
5	PRESUMTION FÖR KVINNOR I REGISTRERAT PARTNERSKAP	35
5.1	Homosexualitet i historisk belysning	35
5.1.1	Förändringar under 1900-talet	37
5.2	Rätt till familjeliv	37
5.2.1	Adoption	38
5.2.2	Assisterad befruktning	39
5.3	Nytt lagsförslag	42
5.3.1	Två rättsliga föräldrar = barnets bästa	42
5.3.2	Likabehandling av samkönade och olikkönade par	43
5.3.3	Andra effekter av lagförslaget	44
5.4	Analys av föräldraskapspresumtionen	44
6	AVSLUTANDE ANALYS	49
6.1	Likabehandling i samhället	50
6.2	Familjens sammanhållning	52
6.3	Den rättsliga förälderns intresse	53
6.4	Den biologiska förälderns intresse	54
6.5	Barnets intresse	56
6.6	Avslutning	58
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	59

Summary

This essay deals with the question if the existing paternity presumption is coherent with today's society and whether it should serve as a model in the proposed parental presumption. To find an answer to these principal questions I have studied how the paternity presumption has developed over the years and how the question about paternity has been answered from a historical view.

I have established the fact that, during the years, children have been treated differently depending on whether they were born in a marriage or not. A child born within a marriage has had a lot of advantages over children born outside of a marriage. These advantages have been legal, for example when to decide who has been entitled to inheritance, they have also been about the society's acceptance and the right to a father and to a family.

When the government, in 1917, chose to create two different laws for these children they confirmed that there were, and always had been, differences in these situations. It also confirmed that they still had the opinion that a marriage were to be seen as the foundation of a family.

The Christian religion is something that has been of great significance when you talk about children born in or out of a marriage. Besides the fact that it was easier to establish fatherhood to a child born in a marriage people have also, from a historical view, been of the opinion that it only was within a marriage that a child should be born. This was based on the belief that a marriage was the only, by God, accepted way for a man and a woman to live together. It was also only within a marriage that two people were allowed to have sexual intercourse.

These differences, based on whether or not the child was born in a marriage, has disappeared during the years and today only one difference remains. A child who is born in a marriage automatically gets a legal father, according to the children and parent code (FB) 1 chapter 1 §. When a child is born outside a marriage you instead have to establish who the father is, either through confirmation from the father or by a court decision. This difference might seem strange considering the fact that the image of a family is no longer depending on marriage. We can also see how the acceptance of gay people and gay relationships has come to change the image of a family.

The question I have studied and tried to answer in my analysis is if the still existing difference is acceptable in today's society and, if not, if the paternity presumption should develop or be eliminated.

This leads me to the question if we, in accordance with the recommendation in the Swedish Government Official Reports (SOU), should initiate a parental presumption when two homosexual women, in a registered relationship, are having a baby. The homosexuals rights have developed a lot during the last years and today they have the possibility both to adopt and to be subject to an artificial insemination. The recommendation therefor only deals with the question of the establishment of parenthood when a homosexual woman has had an artificial insemination. Today such a

parenthood has to be decided through confirmation or by a court decision, both when the women are in a registered relationship and when they just live together.

If an artificial insemination has been done privately the parenthood for “the other” woman can’t be established. In this case the paternity instead will be investigated and the mother’s partner can become a legal parent only through adoption. An adoption of this kind is only possible when the women are registered partners. This is because only married people or registered partners are allowed to adopt together.

The government now wants to initiate a parental presumption for homosexual women who are registered partners. This presumption would be designed like the paternity presumption and a registered partner would, automatically, be seen as a second mother. This would also be the case when an artificial insemination is done privately.

This recommendation shows a will to level out the differences between homosexuals and heterosexuals and a will to place the registered relationship on the same level as the marriage. It also enlarges the term family and assures that a child born by a homosexual mother, automatically would get two legal parents, in accordance to a standing principal about what is to be seen as the best interest for a child.

Despite this the government also, once again, chooses to establish a family based on domestic relationships, which automatically leads to making a difference between children born in or out of a marriage or registered relationship.

I therefore ask myself if the recommendation really is to be seen as a step forward when it’s actually based upon old thoughts and an old presumption.

In my analysis I weigh the involved parties’ interests against each other and try to ascertain which interests weigh for a presumption and which weigh against. Logically it can be stated that an elimination of the paternity presumption should be opposed to the recommendation whilst the maintaining of the paternity presumption would be in favour.

My personal conclusion is that an elimination should be preferred. Even if this also means that I don’t stand behind the recommendation I still think that some of the thoughts in it are very good. One of those things is the thought of making it easier for a woman to become legal parent to a child born by her partner.

If the paternity presumption should be eliminated some changes need to be done, both about how to confirm who is father of a child and if a father should be able to reverse this confirmation, something that I personally object to. Instead I propose that a person has to confirm his or her parenthood and that a confirmation of this kind shall be permanent. I discuss this further in my analysis.

To sum it all up I mean that these changes should expand the meaning of the term family and have the effect that all children are born as legitimate children. This is, according to me, consistent with the society we live in today.

Sammanfattning

Detta arbete behandlar huruvida den gällande faderskapspresumtionen passar in i dagens samhälle och huruvida den bör ligga till grund för den nu föreslagna föräldraskapspresumtionen. För att få svar på dessa huvudfrågor har jag undersökt hur faderskapspresumtionen vuxit fram genom åren och hur faderskapsfrågan har sett ut historiskt sett.

Jag har här kunnat slå fast att det, genom åren, har gjorts skillnad på de situationer i vilka ett barn föds. Ett barn fött inom äktenskap har bland annat kunnat åtnjuta betydligt fler fördelar än ett barn fött utom äktenskap. Dessa fördelar har varit rättsliga, såsom exempelvis vissa bestämmelser angående arv, men de har även haft att göra med samhällets acceptans och med rätten till en fader och därigenom en familj.

Genom att man, år 1917, införde olika lagar för dessa olika barn befäste man också den skillnad som sedan länge rent faktiskt hade funnits. Man visade även att man fortfarande lade två personers äktenskapliga samlevnad som grund för vem som var att se som en familj.

Även den kristna religionen är något som spelat stor roll när man talar om barn födda inom samt utom äktenskap. Förutom att det var praktiskt lättare att fastställa faderskapet till ett barn fött inom äktenskap menade man även att det endast var inom ett äktenskap som ett barn faktiskt skulle födas. Detta beroende på att äktenskapet var den enda, av gud, accepterade samlevnadsformen och att det endast var inom ett sådant som sexuell samlevnad fick förekomma.

Dessa olikheter vid födsel inom, samt utom äktenskap har med åren försvunnit allt mer och idag består den enda skillnaden i att ett barn som föds inom ett äktenskap automatiskt tilldelas en fader, detta genom den gällande faderskapspresumtionen i FB 1 kap 1 §. När ett barn istället föds utom ett äktenskap måste faderskapet fastställas genom exempelvis bekräftelse eller dom. Denna olikhet kan kännas märklig då bilden av en familj inte längre är beroende av ett äktenskap. Även acceptandet av den homosexuella samlevnaden har lett till att familjebilden kommit att se annorlunda ut.

Den fråga jag utrett och i min analys försökt besvara, är om denna olikhet verkligen kan anses acceptabel i dagens samhälle och, om inte, bör faderskapspresumtionen utvecklas eller bör den avskaffas?

Detta leder mig in på frågan om vi, i enlighet med det aktuella lagförslaget, bör införa en föräldraskapspresumtion när två homosexuella kvinnor i ett registrerat partnerskap får barn. De homosexuellas rättigheter har utvecklats mycket under de senaste åren och de har givits möjlighet till såväl adoption som insemination. Frågan i detta lagförslag är därför endast knuten till själva fastställandet av föräldraskapet vid en insemination. Idag måste sådant föräldraskap fastställas genom antingen ett bekräftande eller genom en dom både när man talar om registrerade partners och sambor.

Har inseminationen skett privat kan sådant föräldraskap inte fastställas alls. Istället kommer faderskapsfrågan att utredas och moderns partner kan bli rättslig förälder endast genom adoption. För en sambo finns inte denna

möjlighet då styvbarnsadoption kräver äktenskap eller registrerat partnerskap.

Det nya lagförslaget innebär alltså att man nu vill införa en föräldraskapspresumtion för registrerade partners och denna presumtion ska verka så som faderskapspresumtionen och kvinnans partner ska följaktligen automatiskt tilldelas föräldraskapet, även när inseminationen skett i privat regi.

Detta förslag visar både på en vilja att jämställa homosexuella och heterosexuella och på en vilja att likställa det registrerade partnerskapet med äktenskapet. Man utvidgar härigenom även familjebegreppet och tillförsäkrar vidare att barnet får två rättsliga föräldrar, något man anser står i samstämmighet med principen om barnets bästa.

Genom förslaget väljer man dock även, ännu en gång, att bygga upp familjen på föräldrarnas inbördes förhållande och man gör härigenom skillnad på barn födda inom samt utom äktenskap och registrerat partnerskap.

Man kan därför, med bakgrund av detta, fråga sig om man verkligen utvecklar lagstiftningen genom att grunda en ny presumtion på en gammal.

I min analys väger jag de berörda parternas intressen mot varandra och försöker utröna vilka intressen som väger för en bibehållen presumtion samt vilka som väger mot detta.

Logiskt sett kan konstateras att ett avskaffande av faderskapspresumtionen borde tala emot ett införande av föräldraskapspresumtionen samtidigt som ett bibehållande borde tala för ett införande.

Jag har här kommit till slutsatsen att ett avskaffande vore att föredra. Även om ett införande av en ny presumtion härigenom inte bör ske menar jag dock att många tankar i förslaget är bra. En sådan tanke är att man vill underlätta för moderns registrerade partner att bli rättslig förälder till det barn som föds.

Vid ett avskaffande av den gällande presumtionen krävs vidare vissa förändringar gällande bland annat hur faderskapet istället ska fastställas samt huruvida faderskapet ska kunna hävas, något jag personligen är emot. Jag förespråkar istället ett obligatoriskt bekräftande av såväl faderskap som föräldraskap, oavsett vilken situation föräldrarna befinner sig, och talar för att ett sådant bekräftande skall vara bestående och alltså inte kunna hävas. Detta diskuteras utförligare i analysen.

Sammantaget menar jag att dessa förändringar skulle komma att verka för ett utvidgat familjebegrepp och för att alla barn föds "äkta". Detta måste, enligt mig, anses mer förenligt med det samhälle vi nu lever i.

Förord

Så var jag nu framme vid mitt sista arbete på min sista kurs i min utbildning. Det är svårt att tänka sig att det redan gått fyra och ett halvt år sedan jag för första gången satte min fot i en av juridiska fakultetens lokaler och det känns överkligt att denna tid snart är över. Jag minns fortfarande hur jag stod vid inskrivningen med fjärilar i magen och med förväntan blandad med nervositet. Hur skulle utbildningen vara och skulle jag verkligen lyckas ta mig igenom den? Jag minns att jag kort därefter såg några studenter sitta och läsa i brottsbalkskommentarerna och jag drog slutsatsen att de nog befann sig på termin fem. Termin fem, då har man avverkat halva utbildningen, gud vilken långt tid jag hade kvar.

Terminerna gick dock i en rasande hastighet och jag fick både nya vänner och nya kunskaper på vägen. Med kunskapen kom även ett bättre självförtroende och det kändes inte längre tveksamt om jag skulle ta mig igenom utbildningen utan som en självklarhet. Jag visste att jag skulle fullfölja den och förutom vissa mindre sammanbrott under tenta perioderna kändes allt underbart. Innan jag visste ordet av var jag sedan plötsligt på termin fem. Jag minns hur jag i slutet av terminen hade en stor tentamen och när jag reste mig och lämnade in fylldes jag av en väldigt märklig känsla. Jag kom ihåg tankarna jag hade haft de första dagarna och jag mindes hur avlägsen termin fem då hade verkat. Nu var den avverkad och jag insåg plötsligt hur snabbt tiden går och att min utbildning inte skulle vara för evigt.

Nu är jag då där, i slutet, och det är med väldigt blandade känslor som jag nu förbereder mig för vad som sedan komma skall. Jag känner mig upprymd och tacksam för allt jag fått genom utbildningen och på samma gång som vill jag stanna kvar i denna värld av kunskap och gemenskap ser jag samtidigt fram emot att få komma ut i verkligheten och att få börja praktisera allt det jag under åren lärt mig. Ännu en gång, precis som när jag inledde min utbildning, står jag nu inför en ny utmaning och det är ännu en gång med både förväntan och en del nervositet jag gör mig redo att anta den.

Jag vill avsluta detta förord med att i sedvanlig ordning tacka en del personer som står mig väldigt varmt om hjärtat och som stöttat mig under hela min utbildning. Jag vill först och främst tacka mina föräldrar för att de alltid funnits vid min sida och hjälpt mig på alla sätt de kunnat oavsett om det varit att läsa igenom arbeten eller att bjuda mig på middag. Jag vill även tacka min underbara pojkvän som också funnits där som stöd under hela utbildningen och som hjälpt mig på alla sätt han kan. Han har inte bara visat att han tror på mig i alla läge utan även fått mig att tro på mig själv. Jag vill även tacka min handledare Eva Ryrstedt som både under min utbildning och under examensarbetet funnits tillgänglig och givit goda råd och vägledning. Ett särskilt tack också till er som fått i uppgift att läsa mitt arbete och komma med kritiska synpunkter. Ni vet alla vem ni är.

Cindy Costéus, Lund 2008

Förkortningar

DL	Dalalagen
Ds	Departementsserien
EKMR	Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna
FB	Föräldrabalk (1949:381)
GenL	Lag (2006:351) om genetisk integritet m.m.
GL	Gottlandslagen
HD	Högsta domstolen
KkB	Kyrkobalk
RH	Rättsfall från hovrätterna
HovR	Hovrätten
LBuÄ	Lag om barn utom äktenskap
LÄB	Lag om äktenskaplig börd
NamnL	Namnlagen (1982:670)
NJA	Nytt juridiskt arkiv
Prop	Proposition
SOU	Statens offentliga utredningar
SocTjL	Socialtjänstlagen (2001:453)
SvJT	Svensk jurist tidning
TR	Tingsrätten
Util	Utlänningslagen (2005:716)
ÄB	Ärvdabalken (1958:637)

Ordförklaring

DNA	Kemiskt ämne som är bärare av ärftlig informationen i kroppens celler.
Konceptionstid	Den tid under vilken kvinnan kunnat befruktas med det aktuella barnet.

1 Inledning

”Avlar man barn i lönskaläge utan äktenskaps loven, eller i hordom, eller i förbjudna leder; de barn måge ej annat arv taga, än efter egna barn och bröstarvingar, dock njuten de av fader och moder nödtorftigt födo och uppfostran, till dess de sig själv nära kunna. Dör endera av föräldrarna, och lämnar ej gods efter sig; föde då den barnet som lever.”

Denna bestämmelse hittar man i 1734 års lag, ÄB 8 kap. 6 §. I denna lag fanns inte någon föräldrabalk och det saknades därmed bestämmelser om vem som skulle anses vara ett barns moder och fader. Moderskapet bör på denna tid inte ha vållat några större problem att avgöra men faderskapet, om föräldrarna inte var gifta, var nog desto svårare. Hur det än var kan man, endast utifrån den ovan citerade paragrafen förstå vikten av att föräldrarna till ett barn var gifta med varandra. Ett utomäktenskapligt barn hade inte någon hög status och man gjorde stor skillnad på ”äkta” och ”oäkta” barn.

Även om skillnaderna mellan barn födda inom samt utom äktenskap försvunnit med åren kvarstår dock fortfarande en stor skillnad. När ett barn föds inom ett äktenskap presumeras nämligen den äkta mannen även vara barnets fader. Detta är inte fallet när ett barn föds utom äktenskap. I detta fall får barnet inte, automatiskt, någon fader utan det krävs istället ett bekräftande av eventuellt faderskap.

Denna skillnad kan verka märklig då familjebilden, i dagens samhälle, har kommit att se väldigt annorlunda ut jämfört med hur den gjorde för bara ett tiotal år sedan. Allt fler par lever tillsammans som sambor innan de gifter sig och ibland utan att någonsin gifta sig. Vi har även situationen där homosexuella sammanlever, antingen som sambor eller som registrerade partners. Detta har fått till följd att den ursprungliga bilden av en familj inte längre är densamma. Till följd av detta kan man diskutera huruvida den befintliga faderskapspresumtionen fortfarande har plats i dagens samhälle.

I det nya lagförslaget, om presumerat föräldraskap, som jag i detta arbete ska gå igenom föreslår man dock ingen borttagning av faderskapspresumtionen. Man vill istället införa ytterligare en presumtion, nämligen för en kvinna som lever i ett registrerat partnerskap. Denna presumtion ska då få till följd att ett barn som föds i ett sådant förhållande automatiskt får två mammor.¹

Detta förslag är att se som ett steg i riktning mot jämställdhet och minskade skillnader mellan registrerade partners och äkta makar.² Man menar även att det ligger i barnets intresse att automatiskt få två rättsliga föräldrar.³

Vad man dock samtidigt gör är att ytterligare befästa vikten av ett speciellt band föräldrarna emellan för att man ska kunna få kalla sig för en familj. Man frångår dessutom, alltmer, den biologiska faderns betydelse för barnet, samt dennes intresse av att vara förälder.

---

¹ Fortsättningsvis kallas denna presumtion, i enlighet med lagförslaget, för föräldraskapspresumtion.

² SOU 2007:3, föräldraskap vid assisterad befruktning, s. 75 ff.

³ SOU 2007:3, föräldraskap vid assisterad befruktning, s. 85.

Frågan jag därför ställer mig är om ett sådant förslag är ett steg framåt eller bakåt i tiden.

1.1 Syfte

Syftet med detta arbete är att beskriva dagens faderskapspresumtion för den äkta mannen, samt kartlägga dess historia. Jag vill se hur faderskapspresumtionen har vuxit fram genom åren och analysera huruvida den lämpar sig i dagens samhälle. I sken av denna undersökning vill jag sedan gå igenom, och analysera, det lagförslag om presumerat föräldraskap för registrerade partners, som för närvarande är aktuellt.

Frågeställningarna jag ska arbeta efter är följande:

- Hur ser den gällande faderskapspresumtionen ut idag och hur har den vuxit fram?
- Hur väl stämmer denna presumtion in i dagens samhälle?
- Hur har de homosexuellas rätt till familjeliv sett ut historiskt och hur ser det nya lagförslaget gällande presumerat föräldraskap för registrerade partners ut?
- Varför vill man kopiera den nuvarande faderskapspresumtionen och är det, i sken av den befintliga faderskapspresumtionen, rimligt att skapa en moderskapspresumtion av detta slag?
- Vilka intressen väger för respektive emot presumtioner av nämnda slag?

1.2 Metod

Jag kommer att använda mig av en klassisk rättsdogmatisk metod då jag går igenom nuvarande bestämmelser och lagregler, samt förarbetena till dessa. Denna metod tycker jag lämpar sig ytterst väl för att få en bra grund i arbetet. Vidare kommer jag att anlägga ett historiskt perspektiv i den mån jag går igenom hur lagreglerna vuxit fram genom åren. I sken av hur lagreglerna vuxit fram och orsakerna till att det ser ut som det gör idag ska jag sedan, på ett kritiskt sätt, analysera huruvida den befintliga faderskapspresumtionen stämmer in i dagens samhälle. Detta vill jag göra eftersom den familjebild som finns idag faktiskt skiljer sig markant mot den som fanns förr.

När jag sedan går vidare till att behandla det nya lagförslag som ligger för handen sker detta givetvis, ännu en gång, med hjälp av den rättsdogmatiska metoden. Jag kommer dock, även i detta fall, föra in ett kritiskt perspektiv när jag i analysdelen diskuterar förslaget lämplighet. Är förslaget ett steg framåt till följd av en förändrad familjebild eller är det ett steg bakåt där vi ännu en gång bygger upp familjen på föräldrarnas inbördes förhållande?

Jag har, i den avslutande analysen, valt att diskutera den nuvarande regleringen, samt det nya förslaget ur ett samhällsperspektiv men även ur den rättsliga och den biologiska föräldrarnas, samt barnets perspektiv. På grund av detta kommer jag, i denna analys, att ta upp olika intresse hos dessa olika parter och ställa dessa mot varandra. Man kan därigenom se det

som någon form av avvägning mellan olika normativa grundmönster.⁴ Med normativa grundmönster menas olika poler med olika intressen, vilka försöker dra åt sig den rättsliga regleringen. Dessa olika poler verkar på det normativa fältet, vilket är att se som det sociala fält där juridiken rör sig.⁵

1.3 Material

För att få svar på mina frågor och för att uppnå någon form av slutsatser har jag valt att använda mig av olika typer av material. En grund för arbetet är givetvis relevant och aktuell lagtext men även äldre lagtext kommer att belysas. Jag kommer vidare att studera en del förarbeten och en viktig del är givetvis lagförslaget om föräldraskap vid assisterad befruktning.⁶

Jag har vidare använt mig av doktrin, artiklar och rättsfall samt Anna Christensens teori om normativa grundmönster.

1.4 Disposition

Jag kommer att börja arbetet med en genomgång av de olika former av föräldraskap som finns i dagens samhälle och se på situationer när dessa inte alltid går hand i hand. Jag kommer då även att diskutera vilken betydelse dessa olika former har.

Härefter kommer jag att ta upp barnperspektivet och gå igenom de bestämmelser som finns rörande barnets bästa. Anledningen till att jag valt att föra in denna diskussion är att barnet ifråga faktiskt är huvudpersonen när man talar om föräldraskap. Jag vill därför belysa barnets intresse i frågan om presumtion av faderskap, respektive moderskap.

Därefter kommer jag att behandla vår nuvarande faderskapspresumtion. Jag ska då börja med att ge en beskrivning över den reglering som finns och sedan gå vidare och belysa hur den vuxit fram och orsakerna till detta. Utifrån detta underlag kommer jag sedan att diskutera huruvida den passar i dagens samhälle.

När jag lagt denna grund, ska jag gå vidare med registrerade partners. Redan idag kan man se hur föräldraskapet kommit att utvecklas i takt med samhällets acceptans av registrerade partners. Jag ska börja med att ge en liten historisk tillbakablick över detta och se hur bland annat regler om adoption och insemination förändrats. Därefter ska jag gå in på det aktuella lagförslaget, vilket förespråkar en föräldraskapspresumtion, jämställd med den befintliga faderskapspresumtionen. Jag kommer att gå igenom hur förslaget ser ut och vilka motiven är till ett sådant förslag.

Avslutningsvis ska jag sedan diskutera lämpligheten av både den nuvarande faderskapspresumtionen och, i sken av mina slutsatser vad gäller denna, det aktuella lagförslaget. Detta kommer jag att göra både ur ett samhällsperspektiv men också med hänsyn till övriga aktörers intresse.

---

⁴ För vidare beskrivning av olika normativa grundmönster, och vad detta innebär, se bland annat Christensen Anna, Skydd för etablerad position – ett normativt grundmönster, Tidskrift for Rettsvitenskap, Årgång 109, 1996, s. 519-574.

⁵ Christensen, Skydd för etablerad position – ett normativt grundmönster, s. 531.

⁶ SOU 2007:3, föräldraskap vid assisterad befruktning.

Dessa aktörer är då den biologiska föräldern, den rättsliga föräldern samt barnet.

2 Föräldraskap i olika former

Till följd av samhällets utveckling har allt fler former av föräldraskap kommit att bli aktuella. Bland annat har den vetenskapliga utvecklingen och möjligheterna till olika former av assisterad befruktning spelat stor roll för att många, över huvudtaget, ska ha möjlighet att bilda familj.⁷ Utöver detta har bilden av en familj kommit att förändras och konstellationerna kan idag variera. Vi har, bland annat, den situation där barnets föräldrar separerar och därefter träffar nya partners som intar rollen som styvföräldrar.

Man kan i huvudsak tala om fyra olika former av föräldraskap. Dessa är rättsligt-, biologiskt-, genetiskt- samt socialt föräldraskap. Det vanligaste torde vara att dessa olika former sammanfaller med varandra men så är inte alltid fallet. Detta kan också orsaka vissa komplikationer och frågan om vem som är ”rätt” förälder har ibland inte ett enkelt svar.

Denna fråga är dock av väldigt stor betydelse av flera anledningar och de olika formerna av föräldraskap spelar olika roll från situation till situation. För det första finns det många viktiga rättsverkningar knutna till det rättsliga föräldraskapet. För att ge några exempel kan man ta arvsrätten och rätten till underhåll.⁸ Därutöver kan det vara av stor vikt för barnet, av psykologiska skäl, att få veta om sitt biologiska ursprung. När man talar om det genetiska föräldraskapet kan detta spela stor roll när man tänker på exempelvis ärftliga sjukdomar.

Jag kommer nu att gå igenom de olika former av föräldraskap som finns, förklara vad de innebär och se vilken roll de spelar.

2.1 Rättsligt föräldraskap

Med rättsligt föräldraskap avses just den rättsliga konstruktionen av föräldraskapet. Man fastställer vilka som ska anses vara barnets föräldrar och sedan knyter man föräldraskapets rättsverkningar till dessa.⁹

Utgångspunkten inom svensk lagstiftning är att det rättsliga föräldraskapet ska utgå även från det genetiska.¹⁰ Det finns dock undantag från detta, vilket leder till att den som blir rättslig förälder anses vara barnets förälder även om den, egentligen inte, är biologisk eller genetisk förälder. Detta är fallet vid exempelvis adoption och assisterad befruktning av olika slag.

Denna diskussion är även högst aktuell när man talar om faderskapspresumtion, samt den föreslagna föräldraskapspresumtionen. I dessa situationer ger man nämligen en person det rättsliga föräldraskapet endast på grund av denne persons förhållande med barnets moder. Man tar alltså ingen egentlig ställning till om detta rättsliga faderskap eller föreslagna föräldraskap stämmer rent biologiskt. Detta kommer jag in på längre fram i arbetet.

---

⁷ Ryrstedt, Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer, SvJT 2003, s. 555.

⁸ Saldeen, Barn- och föräldrarätt, s. 39.

⁹ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 42.

¹⁰ SOU 2007:3, s. 68.

2.2 Biologiskt och genetiskt föräldraskap

Att skilja mellan biologiskt och genetiskt föräldraskap är en relativt ny företeelse och spelar främst roll när man talar om moderskap. Fram till dess att vi, genom en lagändring som trädde ikraft i januari år 2003, fick möjlighet till så kallad äggdonation i Sverige, saknades det nämligen helt regler om fastsällande av moderskap. Istället så presumerade man alltid att kvinnan som födde barnet i fråga också var dess moder, ”*mater semper certa est*”.¹¹

Då de nya reglerna om äggdonation trädde ikraft krävdes dock en lagändring och man började skilja mellan biologiskt och genetiskt föräldraskap. Man införde då en lagregel i FB 1 kap. 7 §, vilken stadgar att den kvinna som föder barnet, den biologiska modern, också ska anses vara barnets rättsliga moder.¹² Den genetiska modern, det vill säga den kvinna som donerat ägget, knyts inte till barnet på något annat sätt än just genetiskt.

Ytterligare en situation där dessa två begrepp kommer i konflikt med varandra är när man talar om surrogatmoderskap. I detta fall föder en kvinna en annan kvinnas barn för dennes, samt dennes mans räkning. Surrogatmoderskap är dock inte, än så länge, tillåtet enligt svensk rätt.¹³

2.3 Socialt föräldraskap

Med socialt föräldraskap avses de som, i vanligt tal, tar hand om barnet.¹⁴ Man kan tänka sig att det sociala och det rättsliga föräldraskapet i de flesta fall går hand i hand men så behöver det inte alltid vara.

I dagens samhälle består, som sagt, inte alltid den ursprungliga kärnfamiljen under hela barnets uppväxt. Istället kan det bli tal om vissa ombildningar av familjen och bland annat styvföräldrar kan få stort inflytande över barnets liv. I detta fall kan man tala om en social förälder som egentligen inte har några andra band till barnet, varken rättsligt, biologiskt eller genetiskt. Socialt föräldraskap kan även ligga för handen när ett barn hamnar i till exempel fosterhem.

2.4 Föräldraskapets betydelse vid presumtion

Man kan då fråga sig hur stor betydelse dessa olika former av föräldraskap har och svaret bör vara att de är väldigt betydelsefulla. Som jag gått igenom ovan är det rättsliga föräldraskapet det som ligger till grund för vem som ska anses vara ett barns förälder och sörja för dess uppehälle. Detta föräldraskap tar många gånger avstamp i vem som också är den biologiska och genetiska föräldern och det är även hos den rättsliga föräldern som det sociala föräldraskapet, ofta, ligger.

---

¹¹ Saldeen, Barn- och föräldrarätt, s. 40.

¹² Saldeen, Barn- och föräldrarätt, s. 43.

¹³ Saldeen, Barn- och föräldrarätt, s. 43.

¹⁴ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 43.

Det som här är intressant, för detta arbetes fortskridande, är att faderskapspresumtionen, samt den föreslagna föräldraskapspresumtionen, automatiskt bestämmer en man, eller en kvinna, som rättslig förälder. Man ignorerar alltså att de olika formerna av föräldraskap egentligen kan tillhöra olika personer och tilldelar istället, automatiskt, en person "rollen" som förälder. Faderskapspresumtionen har visserligen, vilket jag kommer att redovisa för längre fram, sin grund i att det bör vara den äkta mannen som också är barnets genetiska fader, och som ska verka som social förälder, även om så kanske egentligen inte alltid är fallet. Detta är dock inte fallet med den föreslagna föräldraskapspresumtionen. I detta fall är det fysiskt omöjligt att den kvinna som ska presumeras vara förälder till barnet är det biologiskt eller genetiskt sätt. Man minimerar alltså den biologiska förälderns betydelse och dess intresse av föräldraskap till förmån för den kvinna som ska bilda familj med barnets biologiska moder.

Man ignorerar även barnets intresse av att få fastställt vem som är dess genetiska fader.

I min analys kommer jag att göra en avvägning mellan dessa aktörernas olika intressen och diskutera lämpligheten av detta förslag.

3 Barnet i fokus

Att diskutera frågan om föräldraskap utan att ta upp frågan om barnets bästa vore som att hoppa över mordet i en kriminalroman. Man hade kunnat följa utredningen men man hade inte kunnat förstå grunden till den. Med detta menar jag att man, när man diskuterar föräldraskapsfrågan ska göra detta med utgångspunkt från barnets bästa. Om man inte är medveten om detta kan diskussionerna vara svåra att förstå.

Den första frågan man då bör ställa sig är givetvis, vem är barn? Enligt barnkonventionen¹⁵, vilken ratificerades i Sverige 1990, är varje människa under 18 år, om den inte blir myndig tidigare enligt nationell lag, att se som barn.¹⁶

Vidare måste man då ställa sig frågan vad som allmänt är att se som barnets bästa och vad som är barnets bästa vad gäller föräldraskap. Jag kommer nu att söka svaren på dessa frågor i dels den nämnda barnkonventionen, men även i nationell lag.

3.1 Barnets bästa

En väl förankrad regel i såväl barnkonventionen som i svensk rätt är alltså principen om barnets bästa.¹⁷ I barnkonventionen framgår denna princip tydligt av artikel 3 där det stadgas att barnets bästa skall komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. I Sverige har principen vidare fått genomslag i ett flertal olika lagar.¹⁸ Ett exempel är FB 6 kap. 2a § där det stadgas att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid frågor gällande vårdnad, boende och umgänge.

Men vad är då barnets bästa?

3.1.1 Barnkonventionen

Barnkonventionen ratificerades, som sagt, i Sverige 1990 och den är av stor betydelse när man talar om ett barns rättigheter och om barnets bästa. Principen om barnets bästa har visserligen förekommit i såväl internationella som nationella dokument långt innan barnkonventionen trädde i kraft.¹⁹ Det unika med barnkonventionen är dock att man, genom artikel 3, tagit begreppet till en helt ny nivå och föreskrivet att barnets bästa ska komma i främst rum vad gäller *alla* åtgärder som kan röra det.²⁰ I förarbetena till artikel 3 diskuterade man huruvida man skulle precisera begreppet och eventuellt begränsa dess tillämpningsområde. Man tog dock

---

¹⁵ FN:s konvention om barnets rättigheter, antagen av FN:s generalsamling 20/11-1989.

¹⁶ Melin, Barnkonventionen i svensk rätt, s. 5.

¹⁷ Prop. 1997/98:7, s. 47.

¹⁸ Ewerlöf, Sverne och Singer, Barnets bästa, om föräldrars och samhällets ansvar, s. 35.

¹⁹ SOU 1997:116, s. 126.

²⁰ SOU 1997:116, s. 126 ff.

beslutet att man ville ha en sådan utformning på artikeln att den kunde tillämpas på alla situationer.²¹

Detta beslut har dock fått till följd att det inte finns någon klar vägledning om vad som faktiskt är att se som barnets bästa. Detta kan visserligen innebära vissa problem vid beslutstagande men samtidigt lämnar det utrymme för individuella tolkningar. Vad som är ett barns bästa kan nämligen ses som föränderligt, både i tiden men också beroende på var man befinner sig. Man kan säga att barnets bästa, som rättslig idé, är socialt och kulturellt betingat och att det ska tolkas mot bakgrund av den tid och det samhälle i vilket man lever. Härigenom blir det den för tillfället rådande synen på barnet som blir avgörande i olika situationer.²²

3.1.2 Barnets bästa enligt svensk rätt

Barnets bästa är inte heller någon ny företeelse i svensk rätt och principen framgår på olika ställen i våra lagar.²³

Redan 1917 fick vi i Sverige, till följd av reaktioner på hur illa barn kunde behandlas, en första barnlagstiftning.²⁴ Vi fick då, bland annat, två lagar som berörde barn födda inom, samt utom äktenskap. Dessa kommer jag att redovisa för när jag undersöker faderskapspresumtionens utveckling.

1924 fick vi även en första barnavårdslag och sedan dess har allt fler lagar som tillgodoser barnens intresse införts. Gemensamt för samtliga är att man utgått från principen om barnets bästa.²⁵

Klart är dock att man, inte heller i svensk lagstiftning, gett en klar definition av vad som är att se som barnets bästa. I en utredning från 2005, där man diskuterade barnets bästa vid vårdnad, boende och umgänge, så man uttryckligen att barnets bästa ska avgöras med hänsyn till det enskilda fallet och med hänsyn till det enskilda barnets individuella förhållande.²⁶ Man avstod alltså, även här, från en mer specifik definition.

3.1.3 Barnets rätt till vetskap om sitt ursprung

Om jag nu går vidare in på den specifika situation som rör föräldraskap kan man ställa sig frågan vilken roll principen om barnets bästa spelar vid avgörande av detta slag. Om jag först går tillbaka till barnkonventionen finns där, i artikel 7, en bestämmelse som uttryckligen avser frågan om ett barns intresse vad gäller föräldraskap. Enligt denna har ett barn alltid rätt att, så långt det är möjligt, få vetskapen om vem som är dess föräldrar. Denna bestämmelse har även fått stor betydelse i den svenska lagstiftningen.

När denna regel först utarbetades så rörde den i huvudsak de adopterade barnens rätt till vetskap om sitt ursprung.²⁷ Med tiden har dock utvecklingen

---

²¹ SOU 1997:116, s. 127.

²² Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 49 ff.

²³ Se bl.a. FB 6:2a, FB 6:5, SocTjL 1§, NamnL, UtL 1§.

²⁴ SOU 1997:116, s. 140.

²⁵ SOU 1997:116, s. 140.

²⁶ SOU 2005:43, s. 478.

²⁷ SOU 1997:116, s. 212.

av, bland annat assisterande befruktning, kommit att väcka nya frågor hos FN-kommittén.²⁸

Olika länder inom EU har också olika syn så huruvida ett barn som kommit till genom assisterad befruktning ska ha rätt till vetskap om sitt ursprung eller inte. Detta har skapat en något oklar bild av rättsläget.²⁹ I bland annat Luxemburg, Polen och Tjeckien menar man att inhemska regler, som hindrar ett barn att få vetskap om sitt genetiska ursprung, inte står i strid med artikel 7. Man har där valt att istället skydda givarens identitet.³⁰ I Sverige har man istället valt en annan utgångspunkt och menar att barnets intresse av att få vetskap om sitt ursprung väger tyngre än att skydda donatorns identitet.³¹

Det är idag tillåtet med såväl spermadonation som äggdonation i Sverige men den ena i parförhållandet måste alltid vara genetiskt länkad till barnet.³² Detta innebär alltså att man inte kan ta ett donerat ägg, befrukta det med donerad sperma och sedan låta kvinnan i förhållandet föda barnet. Man kan likna detta med det faktum att det inte heller, i Sverige, är tillåtet med surrogatmoderskap.

Tidigare var det endast tillåtet att använda sig av donerad sperma vid ofrivillig barnlöshet men 1994 gav regeringen i uppdrag åt statens medicinsk-etiska råd att, tillsammans med medicinska professionen, göra en översyn över frågorna om assisterad befruktning.³³ I sin rapport, som avlämnades 1995, föreslogs att man skulle införa regler som även tillät äggdonation, vilket innebär att ägget ska befruktas med mannens eller sambons sperma. Denna rapport lades till grund för kommande lagförarbeten och år 2002 godkände riksdagen propositionen³⁴ i frågan och ändrade därigenom bestämmelserna i lagen (1988:711) om befruktning utanför kroppen.³⁵ Dessa lagändringar trädde ikraft 1 januari 2003.

Man slog dock i propositionen fast vikten av att barn ska ha rätt till vetskap om sitt ursprung, i enlighet med barnkonventionen artikel 7. Man uttalade dessutom att, då de flesta barn känner till sitt ursprung, skulle det innebära ett avsteg från rättvisepincipen att dölja kunskapen för vissa barn.³⁶ På grund av detta bibehöll man den inställning man tidigare haft, vad gäller spermadonation, och menade att barnet, även vid äggdonation ska kunna efterforska sitt ursprung. Regler om detta införde man både i lag (1988:711) om befruktning utanför kroppen och i lag (1984:1140) om insemination. Vidare införde man bestämmelser i de båda lagarna som stadgade att uppgifter om en givare skall antecknas i en särskild journal, vilken ska bevaras i minst 70 år.

Idag finns bestämmelserna om både insemination och om befruktning utanför kroppen införda i en och samma lag, nämligen lag (2006:351) om genetisk integritet m.m. Insemination regleras här i 6 kapitlet och

---

²⁸ SOU 1997:116, s. 212.

²⁹ SOU 1997:116, s. 213.

³⁰ SOU 1997:116, s. 213.

³¹ SOU 1997:116, s. 213.

³² Saldeen, Barn- och föräldrarätt, s. 102.

³³ Ds 2000:51, s.17.

³⁴ Prop. 2001/02:89.

³⁵ Saldeen, Barn- och föräldrarätt, s. 100 ff.

³⁶ Prop. 2001/02:89, s. 23.

befruktning utanför kroppen regleras i 7 kapitlet. Rätten att efterforska sitt ursprung regleras i 6 kap. 5 § samt 7 kap. 7 § och föreskriften att uppgifterna ska lagras i 70 år finns i 6 kap. 4 § samt 7 kap. 6 §.

3.1.4 Genetiskt ursprung och presumtion i konflikt

Utifrån detta kan man slå fast att barnets biologiska tillhörighet och ursprung anses vara av stor vikt. När man talar om vår nuvarande faderskapspresumtion, och om den föreslagna föräldraskapspresumtionen, ställer man det genetiska föräldraskapets betydelse, med barnets rätt till sitt ursprung, mot det rättsliga föräldraskapets betydelse och vikten av att hålla samman den familj som man bildat.

I de fall en assisterad befruktning av något slag sker vid ett sjukhus och det därmed finns register på givare bör denna fråga inte vålla några problem. Härigenom får barnet en möjlighet att få vetskap om sitt genetiska ursprung, samtidigt som familjebilden hålls intakt. Nu är det dock så att de flesta graviditeter, inom heterosexuella förhållanden, sker på "normal" väg. Den aktuella faderskapspresumtionen verkar därmed som en direkt bekräftelse på att mannen i äktenskapet är barnets rättsliga och genetiska fader. Om mannen inte skulle vara genetisk fader kan han dock, om detta uppdagas, upphäva faderskapet, detta kommer jag tillbaka till längre fram i arbetet. Det jag dock, redan här, vill uppmärksamma är att man väljer att bortse från att det genetiska ursprunget kan vara annat än det som presumeras.

När man sedan talar om presumerat föräldraskap för homosexuella kvinnor är det visserligen uppenbart att båda kvinnorna inte kan ha genetiska band till barnet. I de fall en insemination sker på ett svenskt sjukhus kan moderns registrerade partner eller sambo visserligen bekräfta sitt föräldraskap men genom att spara donatorns uppgifter säkerställer man samtidigt att barnet kan få vetskap om sitt ursprung. I de fall inseminationen sker privat kan inget föräldraskap för moderns sambo eller registrerade partner fastställas utan man inleder istället en utredning om faderskapet och försöker få detta fastställt. Enligt det nu liggande förslaget, vilket jag kommer tillbaka till senare, väljer man dock att presumera föräldraskapet för den registrerade partnern vid insemination både i offentlig och privat regi.

Detta leder mig nu, först och främst, vidare in på frågan om faderskap, samt den aktuella faderskapspresumtionen och dess framväxt. Även i detta fall omkullkastar man nämligen vikten av det genetiska ursprunget. Först om den presumerade föräldern vill häva föräldraskapet blir frågan om vem som annars ska ses som förälder aktuell.

Frågan jag då ställer mig är vilket som är av störst vikt och mest förenligt med barnets bästa, att ett barn automatiskt tilldelas två rättsliga föräldrar, oavsett genetiskt band eller om man alltid bör verka för att barnet får "rätt" föräldrar. Vidare så ställer jag mig frågan varför dessa frågor bara blir aktuella när man talar om barn födda inom ett äktenskap eller inom ett registrerat partnerskap. Är dessa barns behov och intressen annorlunda än barn födda utanför sådana? Dessa frågor ska jag dock vänta att behandla fram till min analys.

4 Faderskap

Som jag gått igenom ovan har barnet en rätt till sina föräldrar och denna rätt inbegriper även rätten till en fader. Vad som är intressant är dock att det inte finns någon liknande rätt för föräldrar. En man har alltså inte någon automatisk rätt till sitt barn.

Med tanke på att fadern dessutom inte, på samma sätt som modern, får ett automatiskt band till barnet kan detta kännas märkligt. Barnet är beroende av modern för omvårdnad och mat men detta är inte fallet med en fader. På grund av detta befinner fadern sig i en mycket mer utsatt situation. Man kan även se det som att fadern inte anses lika betydelsefull för barnet som modern och framförallt att fadern skulle vara mindre intresserad av barnet än vad modern är. Jag ska nedan gå igenom den gällande faderskaps-presumtionen men jag kan, redan nu, konstatera att det finns en risk att man, genom denna, förbiser den biologiska pappans intresse av faderskap. Vad som är intressant är att det faktiskt inte bara är pappans intresse man förbiser utan även barnets om man, som ovan redovisat, ser det som barnets bästa att få vetskap om sitt biologiska ursprung och en rätt till båda sina föräldrar. Denna avvägning kommer jag tillbaka till.

Värt att nämna när man talar om en eventuell rätt till faderskap är även EKMR artikel 8. Denna stadgar att "envar har rätt till skydd för sitt privat- och familjeliv". Denna bestämmelse har varit föremål för en rad avgörande i Europadomstolen, inget av dem har dock behandlat mannens talerätt vid fastställelse av faderskap.³⁷ Jag vill dock, redan nu, poängtera att jag inte kommer att gå närmare in på denna artikel eller på de avgörande som europadomstolen fällt.

4.1 Presumtion för gifta män

Faderskap kan idag fastställas på ett antal olika sätt beroende på, bland annat, relationen som föräldrarna till barnet befinner sig i. Är föräldrarna gifta med varandra så blir den nämnda faderskapspresumtionen aktuell medan faderskapet måste fastställas genom bekräftelse eller dom i de fall föräldrarna inte är gifta med varandra.

Intressant att nämna är att regeln om faderskapspresumtion, vilken även brukar kallas för "pater est-regeln", härstammar från det latinska uttrycket, "pater est quem nuptiae demonstrant" vilket betyder fadern är den som äktenskapet utpekar.³⁸ Denna regel är känd redan från "Corpus juris civilis"³⁹ och gäller idag inom de flesta rättsordningar.⁴⁰

Då detta arbete är fokuserat just på denna faderskapspresumtion och på den föreslagna föräldraskapspresumtionen kommer jag inte att ge någon

---

³⁷ Singer, Mannens talerätt vid fastställande av faderskap, SvJT 1992 s. 559.

³⁸ Bergström m.fl. Juridikens termer.

³⁹ Rättssamling från 500-talet e. Kr., sammanställd av den östromerska kejsaren Justinianus.

⁴⁰ Nationalencyklopedin.

vidare redogörelse för de bestämmelser som finns angående de andra två formerna av faderskapsfastställelse.

4.1.1 Aktuell lagstiftning

Inledningsvis anges i FB 1 kap. 1 §; ”Är vid barnets födelse modern gift, skall mannen i äktenskapet anses som barnets fader, om ej annat följer av 2 §. Detsamma gäller om modern är änka och barnet födes inom sådan tid efter mannens död att det kan vara avlat dessförinnan”.

Även när det dömts till äktenskapskillnad anses, så länge domen inte hunnit vinna laga kraft, faderskapspresumtionen bestå.⁴¹ Har domen hunnit vinna laga kraft så förfaller dock faderskapspresumtionen och de övriga reglerna om fastställelse av faderskap blir istället aktuella. Denna bestämmelse har motiverats med att mannen troligtvis, i de flesta fall, inte är biologisk fader till barnet om han och barnets moder har skilt sig. Genom att kräva faderskapsbekräftelse eller väcka talan i domstol kan man då istället, på ett säkrare sätt, fastställa rätt man såsom fader.⁴²

Detta innebär alltså att om en gravid kvinna skiljer sig och därefter ingår nytt äktenskap med en ny man så kommer barnet som föds presumeras tillhöra mannen i det nya äktenskapet. I detta fall kan dock båda männen vara den egentliga fadern till barnet medan faderskapspresumtionen endast tillfaller den ena av dem.⁴³ I svensk rätt fanns det tidigare en regel som, genom att hindra en frånskild kvinna att gifta om sig inom viss tid, ansågs motverka problemet ifråga. 1968 togs emellertid denna bestämmelse bort och man diskuterade då om man skulle införa någon ny sådan vad gällde barnafödelse vid omgifte. I propositionen från 1968⁴⁴ diskuterade man problemet och uttalade att ”folkbokföringsmyndigheterna i dessa fall, enligt gällande anvisningar hade att hänföra barnet till det senare äktenskapet och att så borde ske även i fortsättningen”. På grund av detta menade departementschefen att något påtagligt praktiskt behov av särskilda börsregler för dessa fall inte fanns.⁴⁵

Det finns vidare ingen bestämmelse i dagens lagstiftning som säger att man faktiskt ska pröva om det presumerade faderskapet överensstämmer med det biologiska. Även om man inser att så faktiskt inte alltid är fallet utgår man från att det, i de flesta fall, är desamma. Detta har även en historisk förankring då man, när faderskapspresumtionen lagfästes 1917, inte hade möjlighet att göra en tillförlitlig bedömning av det biologiska faderskapet.⁴⁶ Man ansåg vidare att man, genom presumtionen, värderade och skyddade den äktenskapliga samlevnaden.⁴⁷

Det finns dock vissa situationer när mannen i ett äktenskap kan väcka talan och kräva att faderskapspresumtionen ska hävas. Detta ska vi titta lite närmare på nu.

---

⁴¹ Walin, Vängby, Föräldrabalken, en kommentar, del 1, s. 1:5.

⁴² Prop. 1975/76:170 s. 81ff.

⁴³ Walin, Vängby, Föräldrabalken, en kommentar, del 1, s. 1:6.

⁴⁴ Prop. 1968:136.

⁴⁵ Prop. 1975/76:170 s. 66, med vidare hänvisning till prop. 1968:136 s. 77.

⁴⁶ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 128.

⁴⁷ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 131.

4.1.1.1 Hävande av faderskapspresumtion

Viljan och målsättningen, som finns i Sverige, är att det är barnets biologiska fader som också ska vara dess rättsliga. Detta är också grunden till att det finns regler om hävande av faderskap.⁴⁸

Om jag håller mig till situationen där faderskapet fastställts genom den ovan redovisade faderskapspresumtionen kan man här se att det finns en risk att presumtionen leder till att ”fel” man utnämns till fader. Som jag gått igenom ovan finns det nämligen ingen bestämmelse som säger att man ska pröva om detta faderskap är det rätta. Detta kan då få till följd att man, under barnets liv, kommer att ingripa och göra förändringar vad gäller faderskapet.

Reglerna om hävande av faderskap inom äktenskap hittar man i FB 1 kap. 2 §. Ett hävande av detta slag kan bli aktuellt när det står klart att modern haft samlag med någon annan än den äkta mannen under den tid då barnet kan ha blivit avlat och det med hänsyn till samtliga omständigheter är sannolikt att barnet avlats av den andre mannen. Ett annat fall är när det, på grund av barnets arvsanlag eller annan särskild omständighet, kan hållas för visst att mannen inte är barnets fader eller när barnet avlats innan äktenskapet eller under tid som makarna levde åtskilda och det är sannolikt att makarna ej haft samlag under denna tid. Dessa olika grunder är alltså skäl för rätten att förklara att mannen i äktenskapet ej är fader till barnet i fråga.

Det finns även en möjlighet för kvinnan och mannen i äktenskapet att själva få faderskapet hävt. Detta är fallet då de båda vet att en annan man är fader till barnet, och denna är beredd få faderskapet fastställt. Den faktiska fadern skall då bekräfta faderskapet och den äkta mannen, samt modern, skall godkänna bekräftelsen skriftligt. Detta innebär att både mannen och kvinnan måste vara i livet för att detta ska kunna ske.⁴⁹

En annan väsentlig fråga när man talar om faderskap är frågan om talerätt. Om jag även här håller mig till faderskapspresumtionen kan inledningsvis konstateras att ingen part behöver tilldelas talerätt vad gäller att fastslå detta faderskap, då detta sker automatiskt. Däremot blir talerätten av intresse när man diskuterar hävandet av faderskapet. Härom finns regler i FB 3 kap. 1 och 2 §§. Dessa paragrafer anger att, när ett presumerat faderskap ska hävas, så har den rättslige fadern, samt barnet talerätt i frågan.

Det finns dock ännu en situation där talerätten, även vid faderskapspresumtion, är av stort intresse. Av det jag ovan gått igenom kan nämligen konstateras att den biologiska faderns intresse av faderskap ignoreras när ett barn föds inom äktenskap. Den äkta mannen presumeras vara fader och först när han eller barnet har intresse av det kan det bli tal om ett hävande. Den biologiska pappan har dock inte någon möjlighet att väcka frågan om sitt eget faderskap. Jag ska därför, väldigt kort, titta på denna avsaknad av talerätt.

---

⁴⁸ Ewerlöf, Sverne och Singer, Barnets bästa, om föräldrars och samhällets ansvar, s. 129.

⁴⁹ Walin, Vängby, Föräldrabalken, en kommentar, del 1, s. 1:10.

4.1.1.2 Avsaknad av talerätt

När man talar om en mans intresse av att föra talan och få sitt faderskap fastställt kallar man detta för en positiv fastställelsetalan. Att en man saknar sådan talerätt framgår främst genom praxis och exempel på detta finns i ett rättsfall från 1970^{50, 51}.

I proposition 1975/76:170 diskuterade man denna avsaknad av talerätt, främst vad gällde barn födda utom äktenskap, och man uttalade då att ”någon uttrycklig lagbestämmelse om att en man är förhindrad att föra talan om att bli förklarad som far till ett utomäktenskapligt barn finns inte. Någon rätt för honom att föra sådan talan har emellertid inte ansetts föreligga”.⁵² Man hänvisade här bland annat till rättsfallet från 1970.

Man diskuterade även, i propositionen, huruvida sådan talerätt var att önska eller ej. Man uttalade bland annat att ”avsaknaden av talerätt gör att mannen går miste om möjligheten att få vårdnaden om eller umgängesrätt med barnet, om modern underlåter att uppge hans namn vid barnavårdsnämndens utredning av faderskapet eller om hon före barnets födelse gifter sig med någon annan”.⁵³ Man ansåg dock att mannens intressen tillgodosågs då han hade en möjlighet att anmäla sin uppfattning om att han var fader till ett visst barn till den dåvarande barnavårdsnämnden.⁵⁴

Även om detta ställningstagande endast avsåg talerätt för en man när ett barn fötts utom äktenskap bör detta, e contrario, bevisa att talerätt för en utomstående man, när ett barn fötts inom äktenskap, sågs som otänkbart. I denna fråga uttalade också departementschefen, kort och koncist, att det vore uteslutet att tilldela en utomstående man talerätt gällande faderskap till ett barn fött inom äktenskap.⁵⁵

Ett resonemang om en utomstående mans rätt att föra talan mot en eventuell faderskapspresumtion fördes även i samband med att man lagfäste faderskapspresumtionen 1917. Detta beskrivs närmare längre fram.

Även idag kvarstår uppfattningen att en man saknar rätt att föra en positiv fastställelsetalan. Detta framgår av senare praxis. Ett exempel på detta är ett rättsfall från 1995⁵⁶ med något udda förutsättningar. Fallet rörde visserligen ett utomäktenskapligt barn men det visar ändå på vilken ställning man intagit. Fallet avsåg ett par som levde i samboskap och fick ett barn vilket avled i en plötslig spädbarnsdöd. Det var sambon ifråga som här ville få sitt faderskap fastställt. Anledningen till att det blev extra problematiskt var att modern, kort efter barnets död, tog livet av sig. Hon hade då inte skriftligen hunnit godkänna sambons faderskapsbekräftelse. Sambon menade att han hade en rätt att få faderskapet bekräftat med hänvisning till EKMR artikel 8. Denna anger att var och en har rätt till skydd för sitt privat och familjeliv. Domstolen kom dock till slutsatsen att mannen inte hade

---

⁵⁰ NJA 1970 s. 347.

⁵¹ Saldeen, Barn- och föräldrarätt, s. 53.

⁵² Prop.1975/76:170, s.140.

⁵³ Prop.1975/76:170, s.140.

⁵⁴ Prop.1975/76:170, s.140.

⁵⁵ Prop.1975/76:170, s.140.

⁵⁶ RH 1995:85.

talerätt enligt FB 3:5. Man menade även att detta inte stod i uppenbar strid med EKMR artikel 8. Mannens talan avvisades därför.

4.1.2 Assisterad befruktning

Assisterad befruktning är ett samlingsbegrepp på olika metoder som används för att åstadkomma en befruktning, genom vilka man hanterar sperma eller ägg utanför kroppen.⁵⁷ Som jag redovisat ovan regleras numera både insemination och befruktning utanför kroppen i samma lag, GenL. Ovan gick jag även igenom vilken betydelse denna lag har när man talar om barnets rätt till sitt ursprung. Det jag nu ska fokusera på är dock hur det rättsliga faderskapet avgörs i dessa situationer.

Fenomenet assisterad befruktning har vuxit fram under den senare delen av 1900-talet och har sin grund i att hjälpa ofrivilligt barnlösa par att bli gravida. Denna lagstiftning riktade sig inledningsvis endast till heterosexuella par som antingen var gifta med varandra eller samboende och det var alltså endast de som gavs möjlighet till befruktning av detta slag. Under senare år har detta dock kommit att förändras, vilket jag kommer att gå igenom närmare längre fram i arbetet.

En av grunderna till att man valde att lagstifta på detta område var för att man skulle tillförsäkra barnet två rättsliga föräldrar.⁵⁸ Detta går i linje med att man vid alla åtgärder som rör ett barn ska utgå från principen om barnets bästa. När man talar om assisterad befruktning kan det nämligen både vara med hjälp av kvinnans egna ägg och mannens egna spermier men det kan också röra sig om donation av det ena eller andra slaget. Som tidigare nämnts krävs det dock att den ena i paret är genetisk förälder. När man här ska bestämma föräldraskapet till barnet kan det därför se ut på lite olika sätt.

Kvinnan som föder barnet anses inledningsvis alltid vara barnets moder, även vid äggdonation. Detta följer av FB 1 kap 7 §. Vad gäller faderskap införde man en regel i FB 1 kap. 6 §, vilken stadgar att den man som samtyckt till en insemination på hans hustru eller sambo också ska anses vara barnets fader. Det bör inte spela någon roll om samtycket skett muntligt eller skriftligt men för att man ska få tillgång till en inseminationsbehandling enligt GenL krävs skriftligt samtycke.⁵⁹ Vad gäller ett barn tillkommet genom befruktning utanför kroppen regleras detta förhållande i FB 1 kap. 8 §. Häri anges att, precis som vid en insemination, så skall moderns äkta man eller sambo, om denna lämnat samtycke till befruktningen, anses vara barnets fader. Rent praktiskt fastställs faderskapet här efter precis som vanligt vilket innebär att faderskapspresumtion gäller när mannen också är äkta make medan mannen annars måste bekräfta faderskapet.

En skillnad från hur det ser ut vid normal befruktning är att faderskapet till ett barn, tillkommet genom assisterad befruktning, inte går att häva i efterhand.⁶⁰

---

⁵⁷ Ewerlöf, Sverne och Singer, Barnets bästa, om föräldrars och samhällets ansvar, s. 139.

⁵⁸ Ewerlöf, Sverne och Singer, Barnets bästa, om föräldrars och samhällets ansvar, s. 146.

⁵⁹ GenL 6 kap. 1 §.

⁶⁰ Ewerlöf, Sverne och Singer, Barnets bästa, om föräldrars och samhällets ansvar, s. 146.

Vad gäller privat insemination saknas det lagfästa regler. Har maken eller sambon samtyckt bör de dock, även här, anses vara fader till det barn som föds i enlighet med FB 1 kap. 6 §.⁶¹ Då jag talar om mannen i ett äktenskap blir alltså faderskapspresumtionen tillämplig även här.

Först när mannen i förhållandet inte samtyckt till inseminationen blir det något besvärligare och faderskapet måste då fastställas genom bekräftande eller dom. Jag kommer inte att behandla detta närmare men lite kort kan konstateras att det genom en lagändring år 2006 numera, i FB 1 kap. 5 §, stadgas att det inte krävs samlag för att faderskap ska kunna fastställas genom dom. Även insemination är en grund för att kunna fastställa detta. Man valde dock samtidigt att skydda vissa spermagivare och yttrade att ”en reglering som innebär att givaren mot sin vilja kan fastställas som far skulle leda till en minskad tillgång på donatorer i den svenska hälso- och sjukvården och gå ut över ett betydande intresse”.⁶² På grund av detta tillade man i lagen att ”faderskapet kan inte fastställas genom dom för en man som är spermiegivare enligt 6 eller 7 kap. lagen (2006:351) om genetisk integritet m.m.”.

4.1.3 Historia och utveckling

Jag har nu gått igenom de aktuella regler som finns vad gäller faderskap inom ett äktenskap. För att nu få en tydligare bild av varför dessa bestämmelser ser ut som de gör ska jag göra en historisk belysning av frågan.

Om jag börjar med att se på själva faderskapet så kännetecknades detta, i äldsta tid, av att fadern hade en vidsträckt makt över barnet. Framförallt makten att straffa och att utsätta barnet när det var nyfött kan uppmärksammas.⁶³ Denna rätt till utsättning inskränktes med tiden och kunde endast göras gällande innan det att mannen faktiskt erkänt barnet. Ett erkännande skedde genom en rituell akt, liknande det kristna dopet, i vilken knäsättning och stundom vattenösning skedde. Vid denna ceremoni fick barnet även sitt namn och först efter detta ansågs barnet upptaget till ätten och samhället.⁶⁴

I takt med kristendomens influenser kom utsättningsrätten att försvinna och man kan se spår av detta i GL 2 där man slår fast att ”man skall uppföda vart barn, som varder fött i vårt land och ej utsätta det”.⁶⁵ Vidare så angavs i DL, KkB 6, att ”nu när ett barn är fött i bästa lycka, det har både naglar och hår, drager andan in och ut; ett sådant barn skall få dopet”. Man hade alltså, med andra ord, inte längre någon rätt att utsätta barn vid denna tidpunkt.⁶⁶

Faderskapet har dock spelat stor roll även på andra områden. Bland annat så var, i äldre tid, egendomsgemenskapen tydligt utpräglad. Detta innebar att fadern ansvarade för, bland annat, sina söners böter.⁶⁷ Barnen hade inte

---

⁶¹ Ewerlöf, Sverne och Singer, Barnets bästa, om föräldrars och samhällets ansvar, s. 153.

⁶² Prop. 2004/05:137 s. 53.

⁶³ Hafström, Den svenska familjerättens historia, s. 83.

⁶⁴ Hafström, Den svenska familjerättens historia, s. 83.

⁶⁵ Hafström, Den svenska familjerättens historia, s. 83.

⁶⁶ Hafström, Den svenska familjerättens historia, s. 83.

⁶⁷ Hafström, Den svenska familjerättens historia, s. 84.

heller någon självständig äganderätt och det var först när en son, med faderns samtycke, gifte sig som han kunde begära ett skifte av egendom. Även när man talar om arvsrätt var givetvis faderskapet av stor vikt och när fadern dog kunde barnen välja att fortsätta leva i egendomsgemenskap eller att begära skifte.⁶⁸ Egendomsförhållandena kom dock, så småningom, att förändras och barnen fick därigenom rätt att själv förvalta det som de, genom eget arbete förvärvat. En lagfäst regel om detta kan man även hitta i 1734 års lag.⁶⁹

Jag ska nu fortsätta med att undersöka den utveckling av faderskapspresumtionen som skett genom åren. Eftersom faderskapspresumtionen emellertid inte blev lagfäst förrän 1917 kan man inte hitta några direkta diskussioner runt denna. Istället får man följa den lagstiftning och de diskussioner man haft gällande äktenskap och om så kallade ”äkta” och ”oäkta” barn. Detta område visar nämligen den inställning man haft genom åren och varför faderskapet, inom ett äktenskap, ansetts som heligt. Då det inte heller varit möjligt att, med säkerhet, fastställa ett faderskap innan den moderna DNA teknikens utveckling bör det enklaste sättet att fastställa ett faderskap ha varit just om barnet föddes inom äktenskap.

4.1.3.1 Lagstiftning före 1734

Ursprungligen anser man att utomäktenskapliga barn i Sverige, liksom i många andra germanska folkstammar, hade en ganska gynnsam ställning. Detta berodde troligtvis på att man inte fäste alltför stor vikt vid äktenskapets betydelse.⁷⁰ Detta har sin grund i att principen om engifte inte fick totalt genomslag förrän kristendomen fick fäste. Även när tvegiftet försvann hade den gamla seden om att hålla frillor fortsatt betydelse för synen på äktenskap och på barn födda utom sådant.⁷¹

När man sedan kommer in på 1200-talet kan man dock se hur synen på äktenskapet sakta förändras. Detta århundrade kom en ny kungaätt kom till tronen i Sverige med kungen, Birger Jarl, i spetsen. Utmärkande från denna tid är då att det växte upp alltfler städer runt om i Sverige. Man säger bland annat att det var Birger Jarl som bildade Stockholm. Det som är av betydelse här är också att kyrkan fick en allt större betydelse och att det var kring just kyrkorna som städerna byggdes upp.

Under mitten av 1200-talet utvecklade Sverige sedan en allt mer kontinental kungasyn vilket innebar att kungens uppgift i huvudsak blev att upprätthålla fred och frid. I takt med denna utveckling börjad rättsregler, grundade främst på sedvanerätt, att nedtecknas. I de gamla landskapslagarna som nu började ta form, kan man tydligt se att det kyrkliga hade fått ett stort inflytande och att barnen kommit att bli allt synligare.⁷² Till en början verkar detta vara positivt för barnen men väldigt snart fick det även negativa konsekvenser. Detta hade främst att göra med kyrkans syn på äktenskapet som heligt förbund. Kyrkan ansåg att alla utomäktenskapliga förbindelser

---

⁶⁸ Hafström, Den svenska familjerättens historia, s. 83ff.

⁶⁹ Hafström, Den svenska familjerättens historia, s. 84.

⁷⁰ Almqvist, Familjerättens historia, s. 126.

⁷¹ Almqvist, Familjerättens historia, s. 126.

⁷² Singer, föräldraskap i rättslig belysning, s. 57.

var att se som en synd och måste straffas. Då de utomäktenskapliga barnen var resultatet av sådan synd menade kyrkan att även de skulle straffas.⁷³

Ett tydligt sätt att straffa dessa utomäktenskapliga eller oäkta barnen var att inskränka deras arvsrätt. I de flesta landskapslagarna stadgades att dessa barn ärvde modern och endast en begränsad summa av fadern. I Östgötalagen⁷⁴ gick man ytterligare ett steg och fränkade dem all arvsrätt.⁷⁵

År 1340 kom sedan den första enhetliga landslagen, Magnus Erikssons landslag (MELL). Denna lag stadfästes visserligen aldrig men ersatte dock alla de gamla landskapslagarna. I denna lag gav man frillobarn arvsrätt men endast till en viss summa.⁷⁶ Man införde vidare en bestämmelse som sa att frillobarnets moder skulle föda det tills det var tre år gammalt. Därefter skulle fadern föda det tills det var sju år gammalt. I samma lag angavs dock även att ”avlar någon barn i hordom, i skyldskapsbrott, i andligt skyldskapsbrott eller i svågerskapsbrott, de barnen äro skilda från arv”.⁷⁷

Fortsätter man vidare in på 1500- och 1600-talet kan man se att dessa århundraden präglades allt mer av religionen. Man ansåg till och med att hela samhällsordningen vilade på gudomlig grund.⁷⁸ Åren 1523-1560 var Gustav Vasa kung i Sverige och detta var en tid för stora förändringar. Sverige övergick från katolicism till den lutherska tron och kungen tog över både rikets styrelse och styret över kyrkan. Detta innebar att kungen fick en betydligt starkare position än tidigare. Man kan tro att detta skulle leda till att religionen fick minskat inflytande men så var inte fallet.

Under hela 1600-talet arbetade man sedan med att införa nya modernare lagar och man kan därför se spår av ett flertal lagreformer av olika betydelse. Gemensamt för dessa är att de inte gav de utomäktenskapliga barnen någon bättre ställning.⁷⁹

4.1.3.2 Lagstiftning från 1734

1600-talets lagstiftningsarbete kulminerade så småningom i 1734 års lag där man, vilket jag gett ett utdrag på i inledningen, slog fast att utomäktenskapliga barn inte hade rätt att taga arv och endast hade rätt till ”nödtorftigt” uppehälle.⁸⁰

Anledningen till att jag väljer att ta nästa avstamp vid denna lag är att den spelat stor roll i frågan om när ett barn skulle anses ”äkta” eller ”oäkta”. Detta hör bland annat ihop med det faktum att även äktenskapet fick en allt starkare ställning. För att äktenskapet skulle få full rättsverkan blev det bland annat obligatoriskt med kyrklig vigsel samt lysningsförfarande. I vissa situationer kunde det dock fortfarande bli fråga om så kallade ofullkomnade äktenskap. Detta var bland annat fallet när en man och en kvinna, under sin trolovning haft sexuellt umgänge med varandra, när den ena av dem drog sig undan efter detta, om mannen efter att ha givit sitt löfte om trolovning

⁷³ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 57ff.

⁷⁴ Verkade före mitten av 1300-talet.

⁷⁵ Inger, Svensk rättshistoria, s. 28.

⁷⁶ Almqvist, Familjerättens historia, s. 127.

⁷⁷ Häthén, Kjellström, Sveriges gamla lagar, s. 53.

⁷⁸ Inger, Svensk rättshistoria, s. 62.

⁷⁹ Inger, Svensk rättshistoria, s. 94.

⁸⁰ 1734 års lag, ÄB 8 kap. 6 §.

för att locka till sig sexuellt umgänge bröt detta eller om kvinnan, i ett av fallen från ovan, fött barn. I dessa olika situationer kunde de efteråt gå till kyrkan för så kallad kyrkotagning. Genom denna återupptogs då kvinnan i den kristna församlingen.⁸¹

Dessa olika situationer jag redovisat för ovan fick även betydelse när ett barn föddes. Man kom nämligen att jämställa barn födda inom äktenskap med barn födda under trolovning samt avlade under äktenskapslöften.

1700-talet var för övrigt ett århundrade som spelat en stor roll historiskt sett. Man brukar kalla denna period för ”upplysningens” eller ”rättighetens” tid. Upplysningstidens idéer om förhållandet mellan föräldrar och barn bidrog sakta till en strävan efter att förbättra de utomäktenskapliga barnens ställning. Den kom också att få stor inverkan på rättsutvecklingen då den faktiskt kom att förändra den dåvarande synen på barn och på barndomen. Man började bland annat att se på barn som individer och som formbara, vilket även förändrade synen på barnuppfostran.⁸²

Något som också kom att få stor betydelse var att det under 1700-talet skedde religiösa förändringar i samhället. Allt fler grenar inom kristendomen, samt andra religiösa åskådningar fick fäste och detta skapade en del problem, inte minst när man talar om äktenskap. Man ställdes inför situationen att män och kvinnor från olika kristna samfund, samt från olika religioner ville ingå äktenskap med varandra. 1781 infördes, till följd av detta, ett så kallat toleransedikt vilket stadgade hur vigseln skulle förrättas då kvinnan och mannen tillhörde olika samfund. Något besvärligare var det när en kristen önskade ingå äktenskap med en icke kristen. Problemet visade sig bland annat då en svensk kristen ville gifta sig med en jude. 1782 införde man, till följd av detta, det så kallade judereglementet, vilket stadgade att judar endast fick gifta sig med egna religionsförvanter. Vid ett antal tillfällen kom dock dispens från detta förbud att meddelas.⁸³

Sammantaget kan man se såväl toleransedikten som judereglementet, samt dess dispenser, som ett klart bevis för att den stränga kristna tron mjukades upp allt mer. 1862-1863 utfärdades sedan en proposition vilken föreslog en genomgripande lagändring. Propositionen godkändes vilket fick till följd att en lag om äktenskap mellan kristna och judar infördes 1863.⁸⁴

Ytterligare tio år senare så infördes även en möjlighet att välja mellan kyrklig och borgerlig vigsel och det blev även enklare att utträda ur svenska kyrkan. Sammantaget kulminerade denna gradvisa uppluckring av den, tidigare väldigt stränga religiösa syn man haft på äktenskapet, i en ny lag 1908. Denna lag innebar en absolut rätt för alla svenskar att erhålla borgerlig vigsel.⁸⁵

Som man kan förstå innebar denna förändrade syn på äktenskapet även att synen på barn födda inom, samt utom sådant förändrades. Under hela 1700-talet bibehöll man visserligen en hård ställning gentemot de utomäktenskapligt födda barnen och man märkte ingen skillnad förrän under 1800-talet. 1815 motionerades det bland annat om utomäktenskapliga barns

---

⁸¹ Inger, Svensk rättshistoria, s. 140.

⁸² Singer, föräldraskap i rättslig belysning, s. 58.

⁸³ Inger, Svensk rättshistoria, s. 194.

⁸⁴ Inger, Svensk rättshistoria, s. 194 ff.

⁸⁵ Inger, Svensk rättshistoria, s. 196.

arvsrätt och även om det inte ledde till någon lagändring så hade frågan blivit belyst. Frågan var därefter aktuell under flera år fram till 1866 då man införde en regel om att barn avlade utom äktenskap, men inte i förbjudna led, skulle få ärva sin moder. 1905 skedde sedan nästa förändring, vilken innebar att även barn avlade i förbjudna led, samt hordom, skulle få ärva modern samt hennes modernefränder.⁸⁶

4.1.3.3 Lagstiftning från 1917

Trots den ökade omsorg man kom att visa de utomäktenskapliga barnen hade de fortfarande, i början på 1900-talet, ingen arvsrätt efter sin fader. Fadern var ofta inte heller någon aktiv del i barnets liv och då allt fler barn började födas utom äktenskap kom familjebilden allt oftare att bestå av endast en ogift kvinna samt hennes barn.⁸⁷

Denna bild stämde dåligt överens med den tidens ideal vad gällde en familj, vilken man menade skulle bestå av två föräldrar och deras barn. Detta fick till följd att man, under 1900-talets början, nu fick som mål att ”återbörda” fadern till familjen, om inte annat så i alla fall ekonomiskt. Detta skedde genom 1917 års lag om barn utom äktenskap, LBUÄ.⁸⁸

Denna lag hade alltså som mål att fastställa faderskap till dessa barn så att man, bland annat, kunde utkräva underhåll. Man ville dock även tillgodose barnets intresse av att lära känna sin fader.⁸⁹ I samband med införandet av denna lag infördes ytterligare en lag nämligen 1917 års lag om äktenskaplig börd, LÄB, genom vilken man bland annat lagfäste faderskapspresumtionen.⁹⁰

På grund av de stora förändringar som 1917 års lagar innebar, samt att de gav uttryck för den faderskapspresumtion som fortfarande finns kvar, ska jag nu undersöka dessa lite närmare.

4.1.3.3.1 1917 års lag om äktenskaplig börd

Den huvudsakliga målsättningen, med införande av dessa ovan nämnda lagar var att man lättare skulle kunna fastställa faderskapet till ett barn fött utom äktenskap. Då man var av åsikten att faderskapet till barn födda inom äktenskap, barn av så kallad äktenskaplig börd, var lättast att fastställa, var det första steget man tog att avgränsa denna grupp. Detta gjorde man genom införandet av just lagen om äktenskaplig börd och enligt denna skulle maken i ett äktenskap anses vara fader till ett barn som föddes i sådant och man lagfäste alltså en, sedan länge, tillämpad princip.⁹¹

Lagberedningen yttrade till och med att ”i överensstämmelse med den grundsats, som allmänt gäller i den moderna lagstiftningen, uppställes här den allmänna regeln att äktenskaplig börd tillkommer barn, som födes under makars äktenskap eller å sådan tid efter dess upplösning, att barnet kan vara avlat dessförinnan”.⁹²

---

⁸⁶ Inger, Svensk rättshistoria, s. 204 ff.

⁸⁷ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 62.

⁸⁸ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 62.

⁸⁹ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 63.

⁹⁰ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 129.

⁹¹ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 127.

⁹² Edling, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., s. 103.

Vad gäller ett barn fött inom äktenskap men avlat dessförinnan så man att det under dessa omständigheter troligtvis är den äkta mannen som är fader. Genom att automatiskt även tillerkänna detta barn äktenskaplig börd menade lagberedningen att man förekom obehagliga undersökningar och befriade parterna från en bevisning som ofta kunde vara svår att anskaffa.⁹³

Utgångspunkten enligt lagen var att barnet skulle anses ha äktenskaplig börd fram till dess att det klart bevisades att barnet inte kunde vara avlat av mannen, detta framgick av 7 §. Man diskuterade dock, och slog fast, att det trots allt fanns situationer när faderskapspresumtionen eventuellt behövde hävas. Man uppehöll sig sedan vid frågan om vem som skulle anses vara berättigad att föra sådan talan. Man uttalade att man fann det att gå för långt om man tillerkände alla och envar, som kunde vara beroende av barnets börd, talerätt och menade att detta skulle kunna medföra stora olägenheter. Dels skulle det innebära osäkerhet angående barnets börd men det skulle även vara ett ingrepp i familjelivet och riskera medföra lidande både för makarna och för barnet.⁹⁴

Man menade dock att det även vore att gå alltför långt om man endast tillerkände den rättsliga fadern talerätt och menade att barnet kunde ha ett intresse av att få fastställt att faderskapspresumtionen inte pekade ut rätt man såsom fader. Härav tillerkände man även barnet, samt dess representant talerätt.⁹⁵

I en motion tog man även upp frågan om faderskapspresumtion, i fall där den äkta mannen uppenbarligen inte var fader, och man frågade sig om sådan presumtion då var lämplig. Lagutskottet menade dock att mannens möjlighet att inom viss tid (6 månader), i enlighet med 2 §, förneka faderskapet, var tillräcklig för detta fall.⁹⁶ Om mannen inte, inom dessa månader, väckte talan om att barnet inte hade äktenskaplig börd så gick hans rätt till detta förlorad. Mannens talerätt var alltså försedd med preskriptionstid. Motivet till detta var att det skulle innebära allför stora konsekvenser för barnet om dess börd hölls svävande på detta sätt.⁹⁷ Även i de fall då mannen, efter födseln, erkände barnet som sitt gick hans talerätt förlorad. Detta i enlighet med 4 §.

Sammantaget kan man se lagfästandet av faderskapspresumtionen som ett hjälpmedel för att fastställa faderskap. På denna tiden saknades möjlighet att göra en säker bedömning av det biologiska faderskapet och man var av åsikten att mannen inom ett äktenskap, i de flesta fall, faktiskt var den biologiska fadern. Man kan alltså se det som att presumtionen ersatte alla andra bevis som krävdes för att kunna fastställa det biologiska faderskapet.⁹⁸

Presumtionen gjordes väldigt stark och gällde även i fall då modern, bevisligen, haft samlag även med någon annan man. Man menade att detta förhållande inte var något bevis för att den äkta mannen inte skulle kunna vara fader. Anledningen till att man tog presumtionen så långt bör ha varit

---

⁹³ Edling, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., s. 104.

⁹⁴ Edling, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., s. 104.

⁹⁵ Edling, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., s. 104.

⁹⁶ Edling, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., s. 105.

⁹⁷ Edling, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., s. 106.

⁹⁸ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 131.

att man fortfarande tillmätte äktenskapet väldigt stor betydelse. Man satte även stor vikt vid att försöka ge så många barn som möjligt äkta börd. Även om de utomäktenskapliga barnens ställning hade kommit att förbättras så förelåg det fortfarande skillnader som innebar att barn med äkta börd behandlades mer fördelaktigt, både ur rättsligt och socialt hänseende.⁹⁹

4.1.3.3.2 1917 års lag om barn utom äktenskap

E contrario av det ovan anförda ansågs alla barn som inte föll in i denna kategori vara barn födda utom äktenskap och till dem skulle faderskapet fastställas med hjälp av lagen om barn födda utom äktenskap.

Den grundläggande anledningen till införandet av båda dessa lagar var, som sagt, att de utomäktenskapliga barnens ställning skulle förbättras och deras behov av uppfostran och försörjning skulle tillgodoses.¹⁰⁰ Då uppfostran och försörjning ansågs falla på föräldrarna att bidra till var man alltså tvungen att fastställa vem som faktiskt var barnets föräldrar. Moderskapet bör, i de flesta fall, ha varit enkelt att fastslå, undantaget om barnet i fråga var ett så kallat hittebarn. Faderskapet var dock betydligt besvärligare och på grund av detta slog man fast vissa principer, vilka växt fram genom praxis och teori. Dessa principer skulle då ligga till grund för ett fastställande.¹⁰¹

Redan i 1917 års lag menade man, i likhet med idag, att ett bekräftande, eller erkännande som det då hette, var att föredra. Om en man frivilligt erkände faderskapet skulle detta nämligen bespara samtliga parter från olägenheterna av ett fastställande genom dom.¹⁰²

Jag kommer inte att fördjupa mig vidare i denna lag men värt att nämna är att man, i lagberedningen, yttrade att barnet, förutom det sociala och rättsliga intresset av att tilldelas en fader, kunde ha ett ideellt intresse av att få kännedom om vem som var dess fader.¹⁰³ Man kan se det som att man redan nu ansåg att barnet kunde ha ett intresse av att känna till sitt ursprung. Detta även om det ännu inte var möjligt att med säkerhet fastställa ett biologiskt sådant.

4.1.3.4 Fortsatt utveckling

Åren efter 1917 fram till dagens aktuella lagstiftning bidrog sakteligen till en förändrad samhälls och familjebild.

En väldigt viktig förändring som skett är att religionen fått en allt svagare ställning i vårt samhälle. Detta har till stor del bidragit till en förändrad syn på äktenskapet som enda samlevnadsform och som grunden för en familj. Idag lever också många i förhållande utom äktenskap, både som sambor och till och med som registrerade partners.

Till följd av detta har även synen på barn födda inom samt utom äktenskap förändrats. Även synen på barn i stort och på deras rättigheter har förändrats. 1928 infördes exempelvis en arvsrätt för utomäktenskapliga barn vilken innebar att om fadern uttryckt en vilja att barnet skulle ärva honom så

⁹⁹ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 131.

¹⁰⁰ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 126.

¹⁰¹ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 126.

¹⁰² Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 174.

¹⁰³ Edling, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., s. 62.

skulle detta ske. 1969 genomfördes sedan en lagändring som innebar att inom- samt utomäktenskapliga barn gavs lika arvsrätt efter båda föräldrarna.¹⁰⁴ I propositionen¹⁰⁵ som låg till grund för denna förändring yttrade man att syftet med denna var att utomäktenskapliga barn skulle bli helt likställda med barn födda inom äktenskap i fråga om rätt till arv efter fadern och släktingar på fädernesidan.¹⁰⁶ I en remiss till lagrådet år 1955 konstaterade dåvarande departementschefen att det var ett etiskt rättvisekrav att barn inom och utom äktenskap, i möjligaste mån, blev likställda. Han menade att samhället inte, genom sin lagstiftning eller på annat sätt, borde medverka till en uppdelning av barnen i en bättre och en sämre lottad grupp. Att upphäva de utomäktenskapliga barnens särställning i fråga om arvsrätt menade han därigenom skulle bidra till social likställighet mellan barn inom och utom äktenskap. Genom att införa arvsrätt efter fadern och fädernefränder skulle man även slå fast faderns samhörighet med barnet. Man kunde därigenom medverka till att hans känsla av ansvar för barnets uppfostran och framtid stärktes.¹⁰⁷

Som man kan se kom alltså även de sociala skillnaderna att försvinna och när man talar om modern tid finns inte längre några skillnader kvar alls.

Utvecklingen på det vetenskapliga och medicinska området har också kommit att få betydande konsekvenser. Möjligheten att, med säkerhet, kunna fastställa ett faderskap har blivit bättre och bättre och idag kan man med hjälp av DNA prov till 99,999 procent utpeka vem som är fader till ett barn.

Ser man lagmässigt på faderskapets utvecklingen kan man bland annat konstatera att faderskapspresumtionen, genom åren, lättare kunde komma att brytas. Man behövde inte längre bevisa att barnet inte kunde vara avlat av den äkta mannen, något man tidigare krävt. En bestämmelse, vilken det fortfarande finns spår av i FB 1 kap. 2 §, stadgade att presumtionen kunde brytas om det var utrett att modern haft samlag med annan man under konceptionstiden och att denna man måste antas vara fadern. Härom räckte dock inte moderns uppgifter om detta utan annan bevisning, exempelvis den andre mannens vitsordande, torde ha krävts.¹⁰⁸

En påtaglig förändring skedde även när man 1950 införde vår befintliga föräldrabalk. Denna balk ersatte alla tidigare lagar som rörde förhållandet mellan föräldrar och barn och man fick en enhetlig lagstiftning. Genom denna balk infördes även nya bestämmelser om fastställande av faderskap. Dessa regler förändrades vidare genom en lagändring 1969, när man även, som nämnts, reviderade reglerna om arv för utomäktenskapliga barn. Faderskapspresumtionen bibehölls dock vid införandet av FB och den har även överlevt senare lagändringar.

Den sammanlagda förändring som skett, efter 1917 års lagar, leder mig nu vidare in på min analys av faderskapspresumtionen. Om man ser till hur den vuxit fram och vad den grundar sig på, är den fortfarande legitim i dagens samhälle?

---

¹⁰⁴ Inger, Svensk rättshistoria, s. 266.

¹⁰⁵ Prop. 1969:124

¹⁰⁶ Prop. 1969:124, s. 2.

¹⁰⁷ Prop. 1969:124, s. 63.

¹⁰⁸ Walin, Föräldrabalken och internationell föräldrarätt, s. 41.

4.2 Analys av faderskapspresumtionen

Under flera århundrade kan man se hur bilden av äktenskapet och barn födda inom, samt utom sådant har förändrats. Ingenstans hittar man dock någon direkt regel som stadgade att en äkta man skulle presumeras vara fader till det barn som föddes inom hans äktenskap. En sådan presumtion torde dock ha varit självklar och då inget säkert sätt att fastställa biologiskt faderskap tidigare funnits borde ett sådant antagande vara rimligt att göra. Vad man dock kan se, vilket pekar på just en sådan outtalad presumtion, är att det genom alla år funnits olika lagregler om barn föda inom samt utom äktenskap. Exempel på detta är reglerna om arv. I fallet med utomäktenskapliga barn hade dessa ofta ingen eller liten arvsrätt medan barn födda inom äktenskap automatiskt ärvde fadern, dvs. mannen i äktenskapet.

De utomäktenskapliga barnens ställning var under många år mycket dålig och till följd av att de ofta inte hade någon ”familj” bestående av två föräldrar hade de inte heller rätt till uppfostran och uppehälle i lika hög utsträckning som de inomäktenskapliga barnen.¹⁰⁹ Inte heller socialt sett var de mycket värda.

Genom åren kom dock denna inställning att förändras allt mer och detta ledde till att man införde två lagar om barn födda inom, respektive utom äktenskap. Man ville genom dessa lagar införa fadern som en del i barnens liv. I 1917 års lag om äktenskaplig börd lagfästes man även den faderskapspresumtion som sedan länge tagits förgiven. När man lagfäste denna gjordes detta med hänsyn till ett flertal olika faktorer. För det första underlättade man fastställandet av faderskapet i de allra flesta fall och presumtionen ersatte all annan tänkbar bevisning. Man menade också att det presumerade faderskapet, i de allra flesta fall, skulle överensstämma även med det biologiska. Genom att göra presumtionen relativt vidsträckt och omfatta såväl barn avlade innan äktenskapets ingående, födda efter äktenskapets upplösning (om barnet kunde vara avlat dessförinnan), samt i de fall modern haft samlag även med en annan man, försökte man inbegripa så många barn så möjligt. Anledningen till detta var att de inomäktenskapliga barnen fortfarande hade fördelar, både rättsligt och socialt, i jämförelse med de utomäktenskapliga barnen. Barnen fick även, genom faderskapspresumtionen, en familj vilken garanterat skulle sörja för dess uppfostran och underhåll.

Genom presumtionen inskränkte man också möjligheten att undersöka och därigenom ingripa i äktenskapet. Man skyddade med andra ord den äktenskapliga samlevnaden och gjorde en tydlig markering om hur högt man värderade det förhållande som härigenom skapats mellan makarna. Man menade att detta var den legitima grunden på vilken man byggde en familj. I förarbetena till 1917 års lag om barn utom äktenskap yttrade lagberedningen till och med att ”samhället är byggt på familjen, och i äktenskapet har familjen sin grund. Endast den förbindelse mellan man och kvinna, som får formen av äktenskap, erkännes av samhället såsom legitim”.¹¹⁰ Denna inställning härstammade från den tidigare stränga

¹⁰⁹ Se utdrag ur 1734 års lag i arbetets inledning.

¹¹⁰ Edling, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., s. 5.

religiösa syn som man, under flera århundraden, hade haft i Sverige. Den största skillnaden var nu att man inte längre tyckte att de barn som föddes, till följd av utomäktenskapliga förbindelser, i lika hög utsträckning skulle straffas för detta.

Alla dessa olika faktorer vägde sammanlagt tyngre än det faktum att faderskapspresumtionen, i ett fåtal fall, skulle komma att utpeka ”fel man” som fader. Familjens sammanhållning, äktenskapets betydelse och barnets intresse, dels av äkta börd, men även av den trygghet som familjen innebar, var med andra ord viktigare än att det rättsliga faderskapet alltid överensstämde med det biologiska.

När man här berör det biologiska faderskapet kan det uppmärksammas att, även om det i förarbetena nämndes att barnen kunde komma att ha ett intresse av att upphäva ett felaktigt faderskap och därför tillerkändes talerätt i frågan, så menade man inte att barnet hade ett väldigt stort intresse av att få vetskap om sitt ursprung. De fördelar som fanns av att födas inom äktenskap och därmed automatiskt tilldelas en fader var i vilket fall som helst av ett mycket större intresse. Även de svårigheter som fanns med att fastställa ett säkert biologiskt faderskap bidrog säkert till detta ställningstagande.

Inte heller berörde man frågan om den biologiska faderns intresse av faderskapet. Om detta berodde på att man menade att detta var underordnat familjens sammanhållning eller om man helt enkelt antog att mannen inte hade något intresse av faderskap till ett utomäktenskapligt barn är svårt att säga.

Dagens samhälle har dock förändrats mycket och vi har idag en annan syn både på barnen, på familjen och på fadern. Det är inte längre en självklarhet att alla ingår äktenskap och att föda barn utom sådant ses inte längre, av den stora massan, som skamligt. Inte heller behandlas inom- samt utomäktenskapliga barn olika och samtliga har lika stor rätt till arv, uppfostran och uppehälle. Som jag sagt innan ser man inte längre äktenskapet som någon förutsättning för att man ska få benämna sig så som en familj.

Frågan jag då ställer mig är om det är rimligt att vi, i vår svenska lagstiftning, fortfarande bygger upp familjen och föräldraskapet runt äktenskapet? Äktenskap behöver visserligen inte längre ha någon religiös förankring och borglig vigsel är ett alternativ som är tillämpligt för alla och envar. När man talar om äktenskap som grund för faderskapspresumtion menar man säkerligen inte längre att denna blir tillämplig på grund av att äktenskapet ses som den enda legitima och av gud erkända samlevnadsformen. Snarare lär det numera vara av mer praktiska skäl som man tillämpar den. Även om den haft en praktisk betydelse även förr så hade den dock även en betydligt starkare koppling till religionen än vad den har idag.

För att ge ett konkret exempel på den förändrade familjebild vi har idag kan jag ta upp samboförhållandet. Allt fler par lever idag tillsammans utan att gifta sig och får även barn utom äktenskap. Även om dessa givetvis utgör en familj i allmänhetens ögon gör man fortfarande i vår lagstiftning skillnad på dessa förhållande. Samboskap ses som en legitim samlevnadsform och är accepterad av de flesta i samhället. Ändå väljer man att inte automatiskt kalla denna konstellation för familj då mannen inte automatiskt blir pappa.

Detta bygger direkt på den gamla inställning man hade, nämligen att äktenskapet var den enda, av gud, accepterade samlevnadsformen och att det endast var inom ett äktenskap som sexuell samlevnad och därigenom barnafödande fick förekomma. Då detta inte längre kan kallas en gällande inställning är det för mig märkligt att man inte justerar den lagstiftning som finns.

Man kan här diskutera huruvida man kanske borde införa en faderskapspresumtion även inom samboförhållande. Huruvida detta är en lämplig väg att gå kommer jag att ta ställning till längre fram i arbetet.

Går man vidare och tittar endast på hur själva synen på faderskap och på en mans vilja att bli fader har förändrats kan man också ställa sig frågande till om faderskapspresumtionen fortfarande fyller sitt syfte. Faderskapspresumtionen verkade tidigare som ett bevis för att mannen i äktenskapet var fader och detta ville man ha fastställt för att barnet skulle ha en fader och därigenom vara tillförsäkrad uppfostran och uppehälle. Man kan anta att faderskapet, speciellt utom äktenskap, kunde ses som en börda och att man härigenom var tvungen att säkra detta så långt som det var möjligt. Denna syn kan dock inte längre ses som gällande. Ett tydligt bevis på detta är att man numera tagit bort benämningen erkännande av faderskap och istället talar om bekräftande av faderskap. Detta tyder på att en man idag, i allt större utsträckning, har en vilja och ett intresse av att få sitt faderskap fastställt. Mannens roll i familjen är inte heller längre att vara familjeförsörjare och överhuvud utan att vara fader. Genom en bevarad faderskapspresumtion bibehåller man dock fortfarande synen på faderskapet som något man praktiskt måste klarlägga för att barnet ska få någon fader som vill ta hand om det.

Förutom att mannens syn på faderskapet har förändrats kan man fråga sig hur samhällets syn, både på faderskapet, men också på familjen och jämlikheten mellan kvinnor och män avspeglar sig i den aktuella faderskapspresumtionen. Man talar idag om att kvinnor och män ska ha samma rättigheter och att det ska vara lika villkor för alla, borde detta då inte också gälla rätten till föräldraskap? Som jag gått igenom i texten har inte en förälder någon automatisk rätt till sitt barn och denna avsaknad av rätt bör främst drabba män. Genom faderskapspresumtionen berövar man nämligen den biologiska fadern hans rätt till just faderskap på ett sätt som man aldrig hade berövat en kvinna hennes rätt till moderskap.

Tittat man på frågan ur ett genusperspektiv kan man även fråga sig om denna reglering inte kan ses som en avbildning av gamla förlegade könsroller. Vad man gör är nämligen att misskrediterar en mans förmåga att vara fader utom äktenskap. Inom ett äktenskap tilldelas han automatiskt rollen som fader medan han inte gör det utanför sådant.

Enligt mig har förhållandet mellan män och kvinnor samt deras roller inom familjen kommit att bli alltmer jämlikt under de senaste åren och allt fler par delar på hemmets bördor och på ansvaret för barnen. Trots detta är det ett välkänt faktum att kvinnorna och mödrarna fortfarande, i många fall, tar den största delen av ansvaret. Detta kan ses bland annat på det faktum att många kvinnor endast arbetar deltid och istället tar hand om hemmet och barnen den resterande tiden medan männen förvärvsarbetar heltid. Genom den aktuella faderskapspresumtionen kan man även se det som att dessa

gamla fördomar och stereotyper lever kvar, till och med när man ska avgöra föräldraskapsfrågan. Vad man indirekt verkar för är att mannen endast tilldelas ett automatiskt faderskap om det finns en hustru vid hans sida. Är mannens förmåga att vara pappa verkligen beroende av detta och är kvinnan verkligen så mycket viktigare som mamma än en man är som pappa? I mina öron låter detta inte rimligt.

På grund av det ovan anförda är min åsikt att faderskapspresumtion inom äktenskap inte längre stämmer in med dagens familjebild och dagens uppfattning om samlevnad mellan kvinnor och män. Inte heller stämmer den överens med den roll fadern numera spelar i barnet liv. Detta leder fram till en önskan om att möjligtvis utöka presumtionen till att vara tillämplig även i exempelvis samboförhållande. Detta är dock inte den enda väg man kan gå. Ytterligare ett alternativ är att ta bort faderskapspresumtionen och istället låta en man bekräfta sitt faderskap i vilken situation han än befinner sig. En sådan bekräftelse blir då gällande och bör, enligt mig, inte kunna tas tillbaka. När en man väl fastställs som fader är han det livet ut och barnets etablerade position och rätt till en fader tillvaratas härigenom.

Även om detta är min åsikt när man ser historiskt på faderskapet samt på hur faderskapspresumtionen växt fram och jämför detta med dagens samhälle finns det aldrig bara ett rätt svar. Det finns, som sagt, ett flertal berörda parter när man talar om faderskap och presumerat sådant kan ha både fördelar och nackdelar för dessa olika parter. Jag tänker dock inte gå in på en avvägning mellan dessa olika intressen utan väntar med detta till min avslutande analys. Här kommer jag då ta ställning till om jag fortfarande tycker att faderskapspresumtionen bör förändras eller kanske avskaffas.

5 Presumtion för kvinnor i registrerat partnerskap

Jag har ovan gått igenom de regler som finns om presumerat faderskap och hur dessa vuxit fram, samt anledningen till detta. Som jag ovan konstaterat ser dagens samhälle inte likadant ut som det gjorde för bara ett tiotal år sedan och familjekonstruktionerna har kommit att anta allt fler former. Den vanliga bilden man har av en familj torde dock fortfarande vara bestående av mamma, pappa och barn. Oavsett om dessa föräldrar är gifta med varandra eller om de ens sammanbor med varandra torde detta vara grunden. Idag behöver detta dock inte vara den enda sanna bilden. Vi har bland annat situationen där en familj bildas av mamma, mamma och barn eller pappa, pappa och barn.

Denna företeelse finns att se allt oftare i vårt samhälle och frågan om barn i homosexuella familjer har de senaste åren varit föremål för en mängd olika diskussioner. Över huvud taget så har de homosexuellas ställning i samhället samt deras rättigheter genomgått väldigt stora förändringar under de senaste åren.

Trots att de homosexuellas rättigheter uppmärksammas och förändrats på ett flertal områden kommer jag inte att behandla dessa här. Jag kommer istället att hålla mig till de situationer där ett barn är inblandat. Jag kommer alltså inte att gå igenom frågan om registrerat partnerskap eller diskutera rätten att ingå äktenskap. Istället ska jag belysa frågan om familjebildning och om homosexuellas rätt att bli föräldrar på samma villkor som heterosexuella. I Sverige, precis som i många andra länder, har denna fråga delat samhället i två läger och för många är den av väldigt känslig natur. Medan många menar att det inte är könet som avgör huruvida man är en bra förälder eller inte och att två homosexuella kan ge ett barn lika mycket kärlek och omvårdnad som två heterosexuella hävdar andra att det strider mot naturen och att det är oförenligt med barnets bästa att växa upp i en homosexuell familj. Dessa diskussioner kommer också att visa sig när jag nu, genom att undersöka bland annat förarbeten, ska se hur de homosexuellas rätt till barn har vuxit fram. Främst kan man se hur detta så småningom lett till en möjlighet att adoptera samt en rätt till assisterad befruktning.

Efter denna genomgång kommer jag att koncentrera mig endast på kvinnor i homosexuella förhållande, detta då det är dessa som omfattas av lagförslaget om föräldraskap vid assisterad befruktning.

5.1 Homosexualitet i historisk belysning

Homosexualitet är ingen ny företeelse utan har troligtvis existerat lika länge som människan. Under årens gång och beroende på var man befunnit sig har även synen på homosexualitet sett olika ut. Så långt tillbaka som till antikens Grekland kan man få en relativt klar bild över den inställning och

syn man hade på homosexuella handlingar.¹¹¹ Under denna tid framgår det som om man inte bara tillät utan i vissa fall även uppmuntrade homosexuellt beteende mellan åtminstone män. Dessa homosexuella handlingar och beteende skulle dock inte ersätta eller inkräkta på förhållandet mellan kvinnor och män, vilket var den grundläggande familje- och förhållandestrukturen. De homosexuella handlingarna skulle istället ses som en form av utbildning där äldre män, genom att ingå sexuella förbindelser med yngre män, uppfostrade dessa och gjorde dem till män. Trots denna syn på vissa homosexuella handlingar så hade man även en något mer negativ inställning till homosexuella handlingar mellan jämnåriga män och dessa förbindelser bör ha motverkats eller kanske till och med förbjudits.¹¹²

Även i romarriket¹¹³ så hade man, till att börja med, en relativt tolerant syn på homosexualitet. Man uppmuntrade visserligen inte det, på samma sätt som i Grekland, men man accepterade det och homosexuella förhållanden torde ha visats upp öppet. Under åren kom detta dock att förändras väsentligt och man intog en allt mer fördömande attityd. Detta kulminerade så småningom till att man, 500 e. Kr., införde dödsstraff för homosexuella handlingar.¹¹⁴

Med tanke på kristendomens och kyrkans utveckling och ökade inflytande under just dessa första århundraden kan man lätt dra slutsatsen att detta hade något med denna förändrade syn att göra. Kyrkan ansåg att sexualitet endast fick förekomma inom äktenskap och då äktenskap endast kunde ingås av en kvinna och en man var alltså homosexuella handlingar inte accepterade. Till en början kunde detta resultera i varningar av olika slag men så småningom kom även olika former av straff att följa.¹¹⁵

Någon fördjupning av hur synen på homosexuella handlingar runt om i världen har förändrats sedan dess torde inte vara nödvändig att göra. Det jag tycker är det viktigaste att belysa är just att kristendomen och kyrkans utveckling fick betydelse för synen på homosexualitet. Detta bör även ha varit fallet i Sverige då man även här, under flera århundraden, intog en negativ inställning till homosexualitet.

Jag tänker nu istället fokusera mig på 1900-talets senare del och se hur det svenska samhället och synen på homosexualitet förändrades under denna period och hur detta fick genomslag också i lagstiftningen. Att vi idag har en annan syn på denna företeelse bör, precis som när man talar om äktenskapet och sexuella förbindelser utanför sådant, vara förknippat med att kyrkan och religionen inte längre är lika stark i Sverige som den varit förr.

---

¹¹¹ Antiken är benämningen på den tidsperiod i Greklands och Roms historia, vilken ägde rum mellan ca. 800 f. Kr. och 500 e. Kr.

¹¹² SOU 1984:63, s. 46.

¹¹³ Romarriket är benämningen på den antika statsbildning vilken utgick från just Rom och utvecklades till ett av världshistoriens mäktigaste imperier.

¹¹⁴ SOU 1984:63, s. 47.

¹¹⁵ SOU 1984:63, s. 47.

5.1.1 Förändringar under 1900-talet

Även om man kunde se förändringar på familjerättens område och på synen på äktenskap, samt barn födda utom sådant, redan under 1900-talets början kom det att dröja flera årtionden innan synen på homosexualitet förändrades.

Under 1900-talets början var homosexualitet fortfarande straffbart i Sverige och först 1944 avkriminaliserades det.¹¹⁶ Att man avkriminaliserade homosexualitet innebar dock inte att man accepterade det och fortfarande förelåg det lagmässiga skillnader mellan heterosexuella och homosexuella förbindelser. Fram till 1978 var det exempelvis straffbart att ha sexuell umgänge med någon av samma kön, om denna var under 18 år. När det istället rörde sig om heterosexuellt umgänge var åldersgränsen 15 år. Denna skillnad motiverade man utifrån den så kallade ”förelseteorin”.¹¹⁷ Denna teori grundade sig på den rädsla man hade för att homosexuella kontakter i puberteten kunde orsaka en permanent homosexuell läggning.¹¹⁸

Året efter, 1979, tog man nästa steg i en förändrad syn på homosexualitet. Detta steg innebar att socialstyrelsen inte längre betecknade homosexualitet som en sjukdom. Istället valde man att se det som en sexuell variationsform.¹¹⁹

Denna utveckling har lett fram till en allt större acceptans av homosexualitet men också till en allt större respekt för de homosexuella och deras rättigheter. Jag kommer nu att gå vidare och titta på just de homosexuellas rätt till föräldraskap och till barn.

5.2 Rätt till familjeliv

Ett av de första tillfällena man tydligt kan se att homosexuellas rätt till föräldraskap uppmärksammats var 1984 i utredningen om homosexuellas situation i samhället.¹²⁰ I denna utredning hade man som uppgift att just undersöka de homosexuellas situation i samhället men också att ta ställning till vilka åtgärder man skulle behöva vidta för att undanröja kvarvarande diskriminerande lagstiftning. En del av denna undersökning kom också att fokusera just på olika familjefrågor.¹²¹

En grundläggande fråga man här ställde sig var om det finns några skillnader för ett barn som växer upp i en homosexuell familj jämfört med en heterosexuell familj.¹²² Inledningsvis slog man här fast att en förälders sexuella läggning inte skulle tillmätas någon betydelse i samband med avgöranden rörande vårdnad. Man menade att homosexuella föräldrar kan ge sitt barn lika mycket kärlek och omvårdnad som vilken annan förälder. Inte heller menade man att detta skulle vara till men för barnet.¹²³

---

¹¹⁶ Nationalencyklopedin.

¹¹⁷ SOU 1984:63, s. 34.

¹¹⁸ SOU 1984:63, s. 34.

¹¹⁹ SOU 1984:63, s. 3.

¹²⁰ Singer, Föräldraskap i rättslig belysning, s. 31.

¹²¹ SOU 1984:63, s. 29.

¹²² SOU 1984:63, s. 73.

¹²³ SOU 1984:63, s. 77.

Denna utredning innebar alltså att man intog ställningen att ett barn som växte upp i en homosexuell familj inte kunde anses lida några men av detta. Att ett barn växte upp i en homosexuell familj kunde vid denna tid bero på antingen att barnet fötts i en heterosexuell familj vilken splittrats och där den ena föräldern sedan kommit att inleda ett homosexuellt förhållande. Det kunde även vara fallet när ett homosexuellt par, privat, valde att skaffa barn. Detta kunde ske genom exempelvis en tillfällig sexuell förbindelse, genom privat insemination eller genom att två homosexuella par, ett manligt och ett kvinnligt, tillsammans valde att skaffa barn.

Dessa olika situationer kunde man inte påverka men när det däremot gällde att aktivt bistå de homosexuella att få barn intog man en mindre positiv inställning. Jag ska titta lite närmare på detta nu och börjar med frågan om adoption.

5.2.1 Adoption

Adoptionsreglerna som fanns vid denna tid stadgade att endast äkta makar fick adoptera ett barn gemensamt.¹²⁴ Däremot förelåg det inga hinder för en ensam person att adoptera och detta inbegrepp även homosexuella. Nu var dock frågan om man skulle utvidga denna rätt och tillåta homosexuella par att adoptera gemensamt. Man hade redan konstaterat att homosexuella kunde vara lika bra vårdnadshavare till sina egna barn som heterosexuella kunde. Det man nu istället fokuserade diskussionen på var huruvida ett barn, till vilket man inte hade några tidigare band, skulle uppleva adoptionen. Man menade att adoptivbarn är en redan utsatt grupp som kan känna sig avvikande jämfört med andra barn och beroende på detta fäste man stor vikt vid barnets intresse av en extra trygg uppväxtmiljö. Skulle barnet placeras hos en homosexuell familj menade man att det fanns en överhängande risk för att barnet skulle känna sig ännu mer avvikande då den normala familjen trots allt är heterosexuell. Detta talade sammanlagt mot att man skulle tillåta gemensam adoption.¹²⁵

Ytterligare en sak som talade mot sådan var det resultat man fått när man gjort en undersökning hos allmänheten. Denna visade tydligt att den allmänna uppfattningen var att homosexuella inte skulle få adoptera gemensamt. Slutsatsen av detta var att adoption av detta slag saknade förankring i det allmänna rättsmedvetandet.¹²⁶

Man kom alltså fram till att samhället ännu inte var redo att godkänna homosexuella som adoptivföräldrar. För att det skulle vara möjligt att ge homosexuella möjlighet till gemensam adoption slöt man sig till att den homosexuella familjen först måste bli accepterad som en naturlig del av samhället.¹²⁷ Så var inte fallet än.

Med åren utvecklades dock samhället och så även synen och acceptansen av de homosexuella. Till följd av detta infördes, 1994, en väldigt betydande förändring rörande de homosexuellas ställning och rättigheter. Det jag talar

---

¹²⁴ Detta är fortfarande gällande idag till den mån att till exempel samboende inte har rätt att adoptera gemensamt.

¹²⁵ SOU 1984:63, s. 79.

¹²⁶ SOU 1984:63, s. 80.

¹²⁷ SOU 1984:63, s. 80.

om är givetvis införandet av lagen om registrerat partnerskap.¹²⁸ Denna lag innebar att ett partnerskap i huvudsak fick samma rättsverkningar som ett äktenskap. Man kan se detta just som ett bevis för att samhället hade kommit ett steg längre med att acceptera den homosexuella familjen som en naturlig del av samhället. I partnerskapslagen valde man dock att bibehålla inställningen att registrerade partners inte fick lov att adoptera. Visserligen fanns ingen bestämmelse om att en registrerad partner inte ensam fick adoptera men i praktiken torde detta inte ha förekommit.

Först sju år senare, 2001, ställde man sig frågande till om denna skillnad verkligen var befogad och till följd av detta inledde man en utredning om barn i homosexuella familjer.¹²⁹ Denna utredning hade till syfte att utreda förhållandena för barn i homosexuella familjer men också att ta ställning till om de skillnader man gjorde på homosexuella, samt heterosexuella par, vad gällde bland annat adoption, var sakligt motiverade. Principen om barnets bästa skulle här ligga till grund för de slutsatser man drog.¹³⁰

Man företog en väldigt omfattande utredning och undersökte frågan ur ett flertal olika aspekter. Jag kan omöjligt ge en hel bild av detta och jag finner inte heller detta nödvändigt. Sammanfattningsvis kan endast konstateras att man menade att föräldrarnas sexuella läggning inte torde ha någon betydelse när det handlade om barnets förutsättningar för att utvecklas på ett betryggande sätt. Man menade att det viktigaste torde vara att barnet växer upp i en familj med starka känslomässiga band och där barnets behov står i centrum. Även om man konstaterade att det, allmänt sett, finns en risk att adoptivbarn känner sig avvikande menade man dock att en homosexuell familj, likväl som en heterosexuell familj, skulle kunna hantera ett sådant eventuellt problem. Sammantaget föreslog man alltså att registrerade partners skulle ges en möjlighet att adoptera gemensamt.¹³¹ Detta förslag antogs och idag finns inget förbud mot detta.

5.2.2 Assisterad befruktning

En annan fråga som varit ämne för diskussion är huruvida homosexuella kvinnor ska ges möjlighet till assisterad befruktning i offentlig regi. Jag har ovan gått igenom vad assisterad befruktning innebär och vilka bestämmelser som finns vad det gäller fastställande av faderskap, samt barnets rätt till att efterforska sitt ursprung.

Tidigare hade, vilket jag nämnt ovan, inte homosexuella kvinnor rätt till sådan assisterad befruktning men genom senare lagändringar har detta förhållande kommit att ändras. Jag kommer nu att undersöka denna utveckling lite närmare då möjligheten till assisterad befruktning för homosexuella kvinnor faktiskt är grunden till det nya förslag om presumerat föräldraskap som jag ska redovisa för lite längre fram.

När man i Sverige tillsatte den utredning som så småningom ledde fram till lagen (1984:1140) om insemination diskuterade man vem som skulle ha rätt till detta. Man beslutade, som sagt, att endast heterosexuella makar eller

---

¹²⁸ Lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

¹²⁹ SOU 2001:10.

¹³⁰ SOU 2001:10, s. 67.

¹³¹ SOU 2001:10, s. 325ff.

sambor skulle tilldelas denna möjlighet och motiverade detta med att ett barn behöver både en moders- och en fadersgestalt för att kunna utvecklas gynnsamt.¹³² Denna diskussion har jag belyst även när det gällde frågan adoption.

I samband med den utredning som sedan företogs 2001, vilken ledde fram till att homosexuella gavs rätt till just adoption, diskuterade man på nytt huruvida homosexuella kvinnor även skulle ges rätt till insemination. Man konstaterade inledningsvis att det förekom flera fall där barn föddes in i en homosexuell familj med två mödrar och att barnen, i flera av dessa fall, kommit till genom en så kallad privat insemination.¹³³ Mot bakgrund av detta genomförde man en undersökning av dessa familjers samt barnens förhållande. Man konstaterade att barnen i dessa familjer hade lika god psykisk hälsa och var lika socialt anpassade som de var i en heterosexuell familj. De skillnader man dock uppmärksammade var att dessa barn verkade ha starkare känslomässiga bindningar till sina föräldrar samt att de inte var lika skickliga vad gällde fysiska och intellektuella aktiviteter. Detta trodde man berodde på avsaknaden av en fadersfigur.¹³⁴

Man diskuterade för- och nackdelar med att tillerkänna homosexuella kvinnor möjligheten till assisterad befruktning i offentlig regi och sa att en sak som talade för det var att det innebar en ökad trygghet för kvinnorna att få denna möjlighet genom sjukhus och inte endast på privat väg. Man skulle på detta sätt inte bara veta var sperman kom ifrån för kvinnans skull utan man skulle också tillförsäkra barnet en möjlighet att efterforska sitt ursprung. En sak som talade mot detta förslag var dock att detta skulle innebära att samhället godtog ett bortväljande av barnets fader. Ett bortväljande av detta slag menade man dock redan skedde genom privat insemination.¹³⁵

Sammanfattningsvis föreslog man, med bakgrund av detta, att homosexuella kvinnor som levde i ett registrerat partnerskap eller som sambor skulle ges möjlighet till assisterad befruktning inom den svenska hälso- och sjukvården. Vad gällde fastställandet av föräldraskapet föreslog man en reglering jämställd med den som gällde för heterosexuella par. Detta innebar att man även föreslog ett införande av en så kallad moderskaps-presumtion.¹³⁶

Detta förslag mottogs dock inte med öppna armar och medan förslaget om adoption antogs valde man att avvakta med beslutet om assisterad befruktning. Detta berodde på att många av remissinstanserna var kritiska till det förslag som lämnats och man tillsatte istället, år 2004, ytterligare en utredning i frågan.¹³⁷ Kritiken som man givit handlade främst om hur fastställandet av föräldraskapet skulle gå till och många uttryckte sin oro för att förslaget skulle innebära alltför stora begränsningar i möjligheten att få ett faderskap fastställt. Den nya utredningen som företogs, och som ledde fram till ett nytt förslag, kom därför främst att handla om hur det rättsliga

---

¹³² SOU 2001:10, s. 208.

¹³³ SOU 2001:10, s. 238.

¹³⁴ SOU 2001:10, s. 239.

¹³⁵ SOU 2001:10, s. 332 ff.

¹³⁶ SOU 2001:10, s. 332.

¹³⁷ Ds 2004:19, s. 35.

föräldraskapet skulle regleras om homosexuella kvinnor fick tillgång till assisterad befruktning inom den svenska sjukvården. Man behandlade alltså inte huruvida homosexuella kvinnor skulle ges denna möjlighet utan endast hur föräldraskapet skulle fastställas om de tillerkändes möjligheten.¹³⁸

När man då diskuterade denna fråga övervägde man till en början om en så kallad styvbarnsadoption för moderns sambo eller registrerade partner kunde anses tillräcklig för att reglera det rättsliga föräldraskapet. Man menade dock att en sådan reglering hade flera nackdelar, bland annat att endast registrerat partners skulle ha denna möjlighet då sambor inte får adoptera samt att det skulle innebära en onödig beslutsgång och utredningar av olika slag. Ytterligare en sak som talade emot detta övervägande var att det skulle kunna leda till att barnet endast fick en rättslig förälder. Detta menade man inte var förenligt med barnets bästa.¹³⁹

Det nya förslag som lämnades innebar istället, ännu en gång, att partnern eller sambon till den kvinna som födde ett barn, till följd av en assisterad befruktning, skulle anses vara barnets moder, förutsatt att hon samtyckt till befruktningen och det var antagligt att barnet avlats genom sådan. Detta förslag skilde sig som sagt inte från det föregående men man gjorde ett tillägg vilket innebar att moderskapet, för både en sambo och en registrerad partner, skulle fastställas för att bli giltigt. Man tog alltså bort förslaget om att införa en så kallad moderskapspresumtion. Vidare föreslog man att om den assisterande befruktningen skett utanför den svenska sjukvården så skulle, precis som tidigare, faderskap fastställas.¹⁴⁰

Anledningen till att man inte längre föreslog en moderskapspresumtion, liknande den befintliga faderskapspresumtionen, var att man menade att grunden till faderskapspresumtionen är att den normalt sätt stämmer överens även med det biologiska faderskapet. Faderskapspresumtionen verkar därigenom mer som en bevislättning för vem som ska anses vara barnets rättslige fader. En moderskapspresumtion skulle inte ha denna verkan utan istället endast bevisa att barnet var avlat genom assisterad befruktning.¹⁴¹

Genom presumtionen skulle man dessutom utesluta möjligheten att fastställa faderskapet till ett barn. Samtidigt skulle moderskapet vid en presumtion, liksom faderskapet, kunna upphävas under en obegränsad tid. Detta ansåg man inte var ett tillfredställande resultat.¹⁴²

Slutsatsen var alltså att ingen presumtion skulle införas utan moderskapet skulle istället fastställas både för sambor och för registrerade partners. Man vidhöll detta förslag även i den kommande propositionen¹⁴³ och detta ledde till en lagändring som trädde ikraft den 1 juli 2005.¹⁴⁴ Denna ändring innebär att homosexuella kvinnor idag har rätt till assisterad befruktning men att föräldraskapet i detta fall är tvunget att fastställas av moderns registrerade partner eller sambo. Om den assisterade befruktningen sker utanför den svenska hälso- och sjukvården gäller inte heller dessa regler

---

¹³⁸ Ds 2004:19, s. 36.

¹³⁹ Ds 2004:19, s. 51.

¹⁴⁰ Ds 2004:19, s. 47.

¹⁴¹ Ds 2004:19, s. 54.

¹⁴² Ds 2004:19, s. 55.

¹⁴³ Prop. 2004/05:137.

¹⁴⁴ Assisterad befruktning och föräldraskap, faktablad från Justitiedepartementet.

utan ett faderskap skall istället fastställas. Först om inget sådant faderskap kan fastställas kan moderns registrerade partner tilldelas det rättsliga föräldraskapet genom en adoption.

Frågan har dock inte fått sitt slutgiltiga svar ännu och ett nytt förslag är för tillfället aktuellt. Jag kommer nu att behandla detta närmare.

5.3 Nytt lagsförslag

Den nya utredningen, om föräldraskap vid assisterad befruktning, påbörjades redan den 3 november år 2005 och syftet var att man ännu en gång skulle överväga hur föräldraskapet för homosexuella kvinnor skall regleras. Man avsåg att bedöma, bland annat, om föräldraskap skall gälla för en kvinnas partner i de situationer den assisterade befruktningen skett utanför den svenska hälso- och sjukvården. (Det vill säga utanför GenL bestämmelser). Med detta menar man då de situationer där befruktningen istället skett i utländsk sjukvård eller i egen regi. Man vill även, ännu en gång, pröva huruvida man kan tänka sig att införa en så kallad föräldraskapspresumtion. Förutom dessa två område har förslaget kommit att fokusera på huruvida man ska förbättra möjligheten för barn tillkomna genom assisterad befruktning att få kännedom om sitt ursprung.¹⁴⁵ Denna sista fråga kommer jag dock inte att gå närmare in på.

5.3.1 Två rättsliga föräldrar = barnets bästa

I utredningen anges att man i sina frågor har utgått från principen om barnets bästa. Man har här intagit ställningen att det ligger i barnets bästa och barnets intresse att så långt som möjligt verka för att det tilldelas två rättsliga föräldrar som bidrar med ekonomisk, social och rättslig trygghet. Denna trygghet menar man ska bibehållas även i de situationer föräldrarna separerar eller om någon av dem avlider.¹⁴⁶ Personligen tycker jag inte att detta uttalande stämmer överens med en del av det förslag man lämnar men detta kommer jag tillbaka till.

Vad man dock konstaterat är att det idag förekommer att samkönade par (kvinnor) åker utomlands och genomgår en assisterad befruktning. Till följd av detta får man ingen vetskap om vem som är barnets fader i dessa fall. Då den andra kvinnan i förhållandet inte heller tilldelas rollen som förälder leder detta till att barnet endast får en rättslig förälder. Då detta, som konstaterats ovan, inte anses förenligt med barnets bästa menar man nu att den nuvarande regleringen bör ses över.¹⁴⁷

Idag finns det visserligen en möjlighet att genom adoption ge barnet ytterligare en förälder men detta kan inte alltid ses som en säker lösning. Vid en adoption ska en del förutsättningar uppfyllas, bland annat krävs det att man är gift eller registrerad partner. Adoptionen måste även godkännas

---

¹⁴⁵ Frågan kommer här kort att beläggas men ingen djupgående analys kommer att göras. Jag hänvisar istället till den tidigare del av arbetet som behandlade barnets rätt till vetskap om sitt ursprung.

¹⁴⁶ SOU 2007:3, s. 76.

¹⁴⁷ SOU 2007:3, s. 78.

av socialstyrelsen efter det att faderskapet fastställts eller utredningen om detta lagts ner. Detta innebär sammantaget en omotiverad fördröjning i förfarandet och en begränsning av vem som kan bli rättslig förälder.¹⁴⁸

Även det faktum att barnet, vid en utländsk insemination, kan få svårt att få kännedom om sitt biologiska ursprung talar för en ändrad svensk lagstiftning. Genom förmånligare villkor för de homosexuella paren hade man nämligen kunnat hoppas på att dessa istället väljer insemination inom den svenska sjukvården.¹⁴⁹ Genom en lagändring hade man även gett kvinnorna ett incitament för att, vid insemination i privat regi, säkra givarens identitet och göra den tillgänglig för barnet. Detta då kvinnorna inte behöver oroa sig för att en faderskapstalan skall väckas eller att mannen övertar det rättsliga faderskapet.

5.3.2 Likabehandling av samkönade och olikkönade par

I denna utredning har man kommit till slutsatsen att man bör reglera föräldraskapet för såväl samkönade som olikkönade par på samma sätt. Detta innebär alltså att det är samlevnaden och samtycket som ska ligga till grund för ett rättsligt föräldraskap. Man menar att ett beslut om assisterad befruktning grundar sig på en gemensam vilja om att gemensamt skaffa barn och bli rättsliga föräldrar till detta. Det finns därför ingen grund för att inte tillämpa likabehandling mellan samkönade och olikkönade par. Då likabehandlingen, som sagt, ska grunda sig på samlevnadsformen innebär detta att en kvinna som är registrerad partner automatiskt ska presumeras vara förälder till det barn som föds, oavsett hur barnet kommit till. Detta kan direkt liknas vid den nuvarande faderskapspresumtionen.

Om kvinnan endast är sambo med barnets moder ska hon dock fortfarande vara tvungen att bekräfta föräldraskapet och sådan bekräftelse ska endast kunna lämnas om insemination skett inom den svenska hälso- och sjukvården.

Det som talar för ett införande av nämnda föräldraskapspresumtion är att man, på ett tydligt och enkelt sätt tilldelar barnet två rättsliga föräldrar och därigenom en familj som kan värna om dess försörjning och uppfostran.¹⁵⁰ Man kan jämföra detta uttalande med det man gjorde i samband med införandet av faderskapspresumtionen i 1917 års lag om äktenskaplig börd.

Man har, i förslaget, även diskuterat det faktum att föräldraskapspresumtionen, i motsats till faderskapspresumtionen, aldrig stämmer överens med det genetiska föräldraskapet. Detta var en av de saker man riktade kritik mot vid utredningen år 2004. Som svar på denna kritik menar man i förslaget att detta inte spelar någon roll när det gäller assisterad befruktning. I denna situation utpekar nämligen inte heller faderskapspresumtionen alltid den rätta genetiska fadern. Man menar härigenom att det inte finns någon anledning att skilja på dessa situationer.¹⁵¹

---

¹⁴⁸ SOU 2007:3, s. 79.

¹⁴⁹ SOU 2007:3, s. 79.

¹⁵⁰ SOU 2007:3, s. 85.

¹⁵¹ SOU 2007:3, s. 85.

5.3.3 Andra effekter av lagförslaget

Av intresse är också att förslaget innebär att föräldraskapet, precis som det nuvarande faderskapet, kan komma att hävas. En sådan rätt menar man ska föreligga i de fall det med hänsyn till samtliga omständigheter inte är sannolikt att barnet avlats genom en insemination eller befruktning utanför moderns kropp vilken partnern samtyckt till. På samma sätt som det är idag vad gäller faderskap ska moderns partner även kunna godkänna en annan mans bekräftelse av faderskapet.¹⁵²

Ytterligare en sak av intresse är att föräldraskapspresumtionen, på samma sätt som faderskapspresumtionen, får till följd att det genetiska faderskapet kan prövas först när föräldraskapet har hävts. Den genetiska fadern kommer alltså inte ha någon talerätt vad gäller sitt faderskap.¹⁵³

Sammanlagt kan konstateras att man genom det nya förslaget väljer att gå ett steg längre än vad man hittills har gjort vad gäller homosexuellas föräldraskap. Man vill att homosexuella och heterosexuella ska behandlas likvärdigt vad gäller rätten till familjeliv och barn och man vill också, med hänvisning till barnets bästa, att det rättsliga föräldraskapet ska bli lättare att fastställa. Om förslaget går igenom föreslår man att lagändringar ska träda ikraft den 1 januari år 2008. Detta återstår dock att se.

5.4 Analys av föräldraskapspresumtionen

Precis som jag har gått igenom ovan har samhället kommit att utvecklas och förändrats enormt mycket, framförallt det senaste århundradet. Detta har haft inverkan på både synen på en familj, synen på en fader och synen på vad som är att anse som det bästa för ett barn. Nu har dock inte utvecklingen stannat där och även synen på homosexuella och på deras intressen och rättigheter till familjeliv har förändrats oerhört mycket. Denna förändring kan ses mot bakgrund av den väldigt stränga syn man tidigare haft på homosexualitet i allmänhet. Det var inte mer än 64 år sedan man såg homosexualitet som något straffbart och inte mer än 29 år sedan man slutade att se på det som en sjukdom. Efter att ha intagit ett nytt perspektiv på dessa områden förändrades situationen för de homosexuella i allt snabbare takt. Man har i flera år kämpat för de homosexuellas rättigheter och för deras rätt att inte bli diskriminerade på olika områden i samhället, bland annat på arbetsmarknaden. Den strid och utveckling jag valt att följa är dock rätten till familjeliv, det vill säga rätten till barn.

Från 1984 kan man följa just utvecklingen av de homosexuellas rätt till familjeliv och barn och man kan säga att denna utveckling främst bidragit till två stora förändringar nämligen rätten att adoptera och rätten till assisterad befruktning. I flera utredningar har man diskuterat dessa olika frågor och man har framförallt frågat sig vilka andra intressen som kan väga emot denna rätt till familjeliv. Man har då bland annat diskuterat huruvida det kan anses förenligt med barnets bästa att växa upp med samkönade

---

¹⁵² SOU 2007:3, s. 75.

¹⁵³ SOU 2007:3, s. 86.

föräldrar, samt huruvida samhället är redo att se samkönade förhållande som grunden till en familj.

Allt detta ger oss en bild av hur och varför vi idag befinner oss där vi gör i denna fråga. Man har intagit ställningen att barn har det lika bra i en homosexuell familj som i en heterosexuell familj och man ser inte heller att detta skulle vara till men för barnet på något sätt. Genom åren kan man även se att samhällets acceptans av både homosexuella och heterosexuella förhållande vidgats. Härigenom har även åsikten att homosexuella kan bilda familj och skaffa barn blivit allt mer accepterad. Att härigenom påstå att alla i dagens samhälle accepterar homosexualitet och tycker att de ska ha rätt att skaffa barn är dock att gå alltför långt. På flera håll finns fortfarande motståndare till både homosexuella och till homosexuellas rätt till familj.

Man hade här kunnat tänka sig att dessa motståndare delar samma åsikt, nämligen att homosexualitet är något skamligt och att endast den heterosexuella samlevnadsformen är den riktiga. Jag tror dock inte att man kan säga att alla motståndare består av samma typ av människor med endast ett perspektiv. Vissa grundar kanske sina åsikter på religion och menar, precis som man gjort förr i världen, att då sexuell samlevnad endast får ske i ett äktenskap och ett äktenskap endast kan bestå av en man och en kvinna så är homosexualitet fel. Jag minns att jag en gång läst en artikel om en homosexuell präst som menade just detta. Han bekräftade sin homosexuella läggning men menade att sexuell samlevnad utanför äktenskap är fel och därför avstod han helt från sådan.

Vidare tror jag fortfarande att det kan finnas en del motstånd mot homosexuella endast på grund av okunskap och "rädsla". Det man inte förstår kan man heller inte acceptera.

Något jag tror är vanligt är vidare att man accepterar homosexuella och homosexuella handlingar men att man är emot att de ska få skaffa barn. Denna åsikt kan man grunda på såväl barnets bästa som att en familj är tänkt att bestå av mamma, pappa och barn. Vad gäller barnets bästa kan man hänvisa både till att det är bäst för ett barn att växa upp med två förebilder av olika kön och till att dessa barn kan fara illa på grund av att övriga i samhället inte accepterar den homosexuella samlevnadsformen.

Min personliga åsikt i denna fråga är att vi i många fall glömmer den viktigaste faktorn i det hela nämligen kärleken. Detta kan låta väldigt klyschigt men jag tycker verkligen att kärleken är det avgörande i så väldigt många situationer. Varför kan man inte acceptera ett kärleksfullt homosexuellt förhållande när man kan acceptera ett kärlekslöst heterosexuellt förhållande? Varför har vi så stora problem med att acceptera allt som är annorlunda? I århundraden kan man följa hur olika hudfärger, olika religioner och olika sexuella läggningar skapat motsättningar och förakt och man kan fråga sig om motsättningarna faktiskt inte endast består just på grund av åsikten att man ska vara mot något.

Går man vidare och tittar på situationen där homosexuella skapar en familj är dock även en tredje part inblandad, nämligen barnet. Även om man här accepterar homosexuella och deras samlevnad måste man därför ta hänsyn även till barnets bästa. Jag tycker, även här, att det viktigaste för ett barn måste vara att få kärlek och omvårdnad. Allt för många barn far idag illa i heterosexuella familjer och jag förstår inte hur detta kan anses mer

acceptabelt än att ett barn växer upp i en kärleksfull homosexuell familj. Vidare kan man diskutera huruvida samhällets motstånd till homosexuella kan vara till men för ett barn som växer upp i en sådan familj. Detta kan säkerligen, i vissa fall, vara riktigt men att neka homosexuella ett familjeliv på grund av att samhället inte kan acceptera detta vore att bygga vidare på denna motsättning. Att förändra utan att agera är en omöjlighet.

Jag ska nu gå vidare till att, med bakgrund av det jag ovan diskuterat, se på det nya lagförslaget och ta ställning till huruvida samhället är redo för denna förändring och huruvida detta är lämpligt utifrån andra aktörers intresse.

Lagförslaget innebär, som sagt, att ett barn som föds i ett registrerat partnerskap mellan två kvinnor ska presumeras ha två mödrar. Detta oavsett om barnet kommit till genom offentlig eller privat insemination. Man vill alltså införa en presumtion liknande den nuvarande faderskapspresumtionen.

Börjar man med att fråga sig varför en sådan presumtion ska införas skulle jag vilja svara att detta vore att gå ytterligare ett steg i acceptansen av den homosexuella familjen och att införa likabehandling mellan homosexuella kvinnor i registrerat partnerskap och heterosexuella män i äktenskap. En sådan likabehandling finner jag inget problem med och jag tycker även att det är positivt att man på detta sätt vill utvidga familjeperspektivet och visa att man accepterar homosexuella familjer.

Detta förslag innebär dock att man även inför en möjlighet att häva föräldraskapet på liknande sätt som man idag kan häva faderskapet. Ett sådant hävande ska kunna bli aktuellt i de situationer där barnet faktiskt inte kommit till genom en, av partnern, godkänd insemination. Detta innebär alltså att barnet under sitt liv kommer att kunna förlora en väldigt viktig person i sitt liv. Jag ser även en risk att denna möjlighet kan komma att missbrukas då man kan tänka sig att en registrerad partner blir gravid på ”normalt” vis med den andre partnerns tysta godkännande. Vid en framtida separation kan partnern dock hävda att detta inte var något hon godkände och härigenom häva föräldraskapet.

Liksom jag inte finner hävande av en faderskapspresumtion förenligt med barnets bästa finner jag inte heller den föreslagna rätten till hävande av föräldraskapspresumtionen förenligt med detta.

Ska man fortsätta att diskutera lagförslaget ur perspektivet om just barnets bästa kan man vidare se saken ur främst två olika perspektiv. Genom den föreslagna presumtionen blir barnet automatiskt tillförsäkrat två rättsliga föräldrar och härigenom en del i en ”riktig” familj vilket talar för förslaget. Man motverkar även att barnet, vid privat insemination, fastnar i någon form av mittemellan position där man nekar ett föräldraskap genom adoption samtidigt som man inte kan fastställa något faderskap till barnet. Det som däremot kan tala mot ett införande av nämnda förslag är att barnet inte kommer att kunna tillförsäkras någon rätt till vetskap om sitt ursprung. Man ignorerar alltså att barnet har en fader. Denna situation kan dock även uppstå idag, även om det då är utan samhällets godkännande. Om en homosexuell kvinna väljer att insemineras på privat väg så tillförsäkras barnet ingen fader vilket fall som helst. Tvärtom riskerar barnet att hamna i just den mittemellan situation jag nämnde ovan. Genom ett införande av föräldraskapspresumtion kan man istället se det som en uppmuntran för den

homosexuella kvinna att faktiskt bevara kunskapen om vem som är den biologiska fader och kanske, i vissa fall, etablera någon form av kontakt med denna. Denna möjlighet uppmuntras då fadern inte kan göra anspråk på barnet.

När jag nu talar om fadern vill jag även här beröra denna parts intresse. Genom föräldraskapspresumtionen kommer fadern nämligen inte att få ta någon del i barnets liv. Detta kan givetvis vara av fördel i de fall mannen är någon kvinnorna känner och som ställer upp såsom spermadonator på ena eller andra sättet. Mannen riskerar här inte att få sitt faderskap fastställt och att, mot sin vilja, behöva ta en aktiv del i barnets liv. Man kan å andra sidan tänka sig en situation där mannen faktiskt vill få faderskapet fastställt och ta en aktiv del i barnets liv. Man kan dels tänka sig en situation där en homosexuell kvinna i ett registrerat partnerskap har sexuellt umgänge med en man och blir gravid. När barnet sedan föds i det registrerade partnerskapet har mannen ingen rätt till barnet. Ska jag dra exemplet ytterligare kan man tänka sig ett heterosexuellt förhållande eller äktenskap där kvinnan blir gravid men skiljer sig och istället ingår ett registrerat partnerskap. Den tidigare mannen står här rättslös och utan möjlighet att till att ha kontakt med sitt barn. Pondera ytterligare att de kvinnan tidigare hade barn tillsammans med mannen och att dessa barn nu faktiskt kan förlora sitt syskon.

Genom den föreslagna presumtionen godkänner man ett ignorerande av fadern och ännu en gång kan man tala om diskriminering av en man och en mans rätt till just faderskap. Ännu en gång, liksom vid faderskapspresumtion, säger man att den biologiska fadern inte är lika viktig för barnet och att hans rättigheter inte är lika mycket värda som moderns. Är ett sådant godkännande verkligen förenligt med den syn vi idag har på män och kvinnor, nämligen att de ska ha lika rättigheter och ta lika ansvar för hemmet och barnen?

Genom ett införande av den nämnda presumtionen väljer man dessutom, ännu en gång, att bygga upp familjen kring föräldrarnas inbördes förhållande. Endast när föräldrarna är gifta med varandra eller registrerade partners med varandra bildar de en familj och verkar som automatiska föräldrar till det barn som föds. Man inför på nytt en skillnad mellan "äkta" och "oäkta" barn och bygger vidare på den föreställning som funnits i flera århundraden. Även om föräldraskapspresumtionen inte, i sig, bygger på religion och på tanken om äktenskap som enda, av gud, godkända samlevnadsform så blir effekten indirekt densamma. Denna slutsats kan man dra av det faktum att faderskapspresumtionen bygger på just denna tanke och föräldraskapspresumtionen bygger i sin tur på faderskapspresumtionen.

Min slutsats vad gäller den diskuterade föräldraskapspresumtionen i sig är dock att den är positiv då den innebär likhet mellan heterosexuella och homosexuella förhållande. I dagens samhälle bör denna likhetstanke inte vara omöjlig och presumtionen verkar dessutom på ett positivt sätt för barnet. Vidare är jag dock motståndare till den rätt till hävande av föräldraskap som föreslås.

Även om jag är positivt inställd till att presumtionen skulle kunna införas så som rättsläget och lagstiftningen ser ut idag kan jag dock, då jag är

motståndare till det rättsläge som idag finns, inte ställa mig bakom det aktuella förslaget. Istället menar jag att en annan typ av lagstiftning borde införas och att även faderskapspresumtionen borde förändras eller avskaffas.

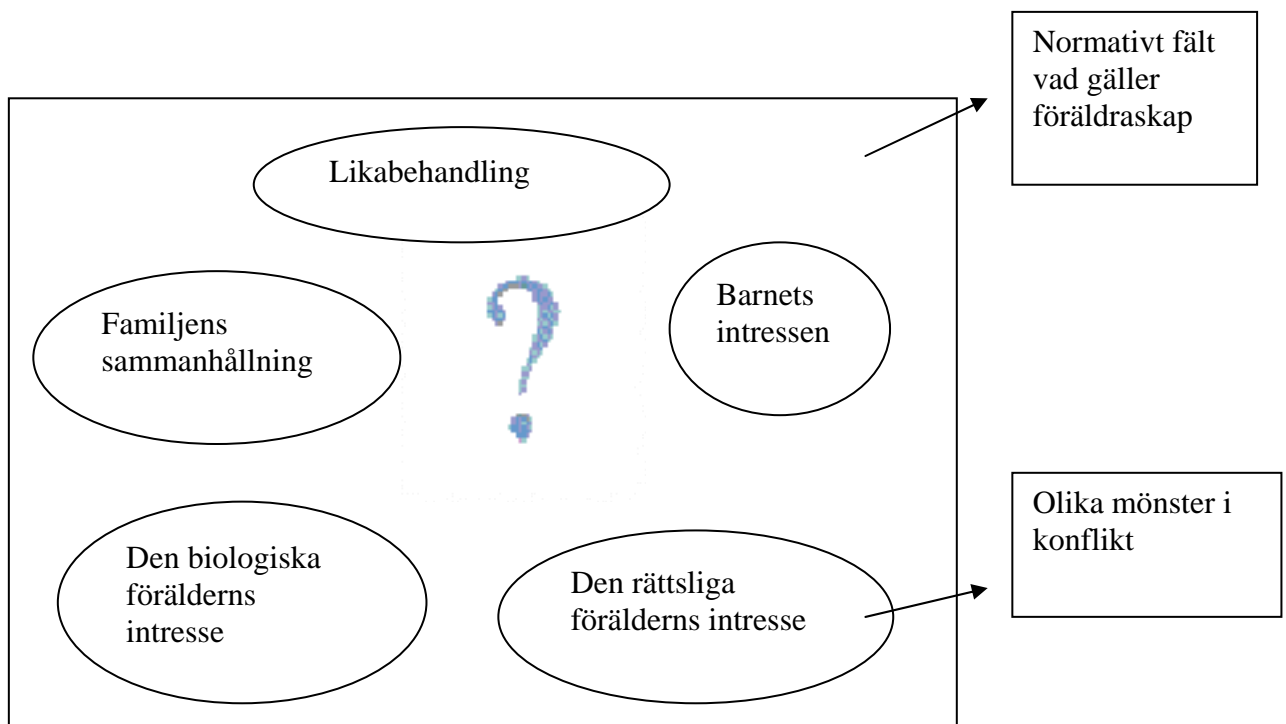
Jag kommer nu att, i min avslutande analys, sammanfatta min utredning och mina ståndpunkter och förklara dem utifrån tanken om normativa grundmönster. Även om denna analys i mångt och mycket kommer att vara en upprepning av saker som tidigare sagts tror jag att den kommer att vara till nytta då den på ett mer strukturerat sätt följer de olika parternas intressen. Jag kommer även att resonera och väga dessa intressen mot varandra och förhoppningsvis kunna presentera de slutsatser jag drar genom denna avvägning.

6 Avslutande analys

Jag har då kommit fram till den sista delen av arbetet och jag ska nu försöka göra en avslutande, sammanfattande analys av det ovan anförda. I denna analys kommer jag att, utifrån olika intressen, ta ställning till dels om den nuvarande faderskapspresumtionen borde förändras eller avskaffas, samt utifrån detta ta ställning till om den föreslagna föräldraskapspresumtionen borde införas.

Frågan om föräldraskap är på intet sätt lätt att besvara och det finns många intressen som här står emot varandra. Dessa olika intressen kan tillmätas olika stor betydelse vid olika tillfällen men sammantaget kan man sluta sig till att de alla är väldigt betydelsefulla, inte minst för de personer som är involverade. Då många personer, som sagt, är inblandade när man diskuterar föräldraskap ska jag försöka strukturera upp analysen efter dessa olika personers intressen. Då de ofta går in i varandra och står emot varandra på olika sätt kommer jag att försöka följa en röd tråd vilken, förhoppningsvis, leder mig till ett avslutande ställningstagande.

När man här ser på olika intressen och ställer dessa mot varandra pratar man om en avvägning mellan olika normativa grundmönster. Jag har berört detta, om än kortfattat, i min inledning och jag ska nu bara väldigt kort visa en skiss av det normativa fält som jag befinner mig på och ge en bild av de olika intressen som här står mot varandra. Härefter går jag vidare med analysen.

6.1 Likabehandling i samhället

Under arbetet har jag redovisat för hur man, genom lagstiftning, kommit att poängtera vikten av likabehandling allt mer. Denna strävan efter likabehandling kan man bland annat se när man diskuterar de utom-äktenskapliga, samt de inomäktenskapliga barnens intressen och ser på hur deras värden förändrats och jämnats ut genom åren. Inledningsvis belyste jag att man, historiskt sett, gjort väldigt stora skillnader på just dessa ”äkta” och ”oäkta” barn. Skillnaderna grundade sig på att de ”oäkta” barnen var avlade i ett förhållande där föräldrarna till barnen inte var gifta. Då sexuell samlevnad utom äktenskap inte var accepterad av gud kunde givetvis inte barn skapade under sådan heller vara accepterade. Man gav därför, bland annat, inte dessa barn någon arvsrätt och de hade inte heller lika stor rätt till uppfostran och uppehälle som barn födda inom äktenskap. Dessa barn sågs också som mindre värda och man kan tänka sig att de även var en börda för föräldrarna.

När man skulle fastställa vem som var föräldrar till ett barn fött utom äktenskap kunde även detta vara besvärligare än när barnet föddes inom äktenskap. Vem som var barnets moder torde visserligen ha varit enkelt att konstatera, om barnet inte var ett så kallat hittebarn. Att konstatera vem som var fadern kunde dock vara betydligt svårare. Detta fick också till följd att många ”oäkta” barn fick växa upp utan en fader.

När man sedan kommer in på 1900-talet och ser på de lagstiftningsreformer som skedde i början av detta kan man se hur man valde att inta en något mildare syn på de utomäktenskapliga barnen och man refererade till exempel inte längre till dem så som ”äkta” och ”oäkta”. Detta hade troligtvis, till mångt och mycket, att göra med den uppluckring av den kristna tron som hade skett. Själva faktumet att man införde två lagar, en för respektive fall, visar dock på att man fortfarande gjorde skillnad på barnen i fråga.

Genom lagen om barn födda inom äktenskap, samt genom införandet av vår gällande faderskapspresumtion, ville man inbegripa så många barn så möjligt i denna kategori. Anledningen till detta var att dessa barn fortfarande hade det bättre ställt. I lagen om barn födda utom äktenskap ville man sedan införa regler som gjorde det lättare att fastställa faderskap i de fall föräldrarna inte var gifta med varandra. Det enklaste var här att någon frivilligt tog på sig faderskapet. Man talade då om ett erkännande av faderskap och man kan genom denna benämning sluta sig till att det fortfarande torde ha setts som betungande att bli bunden till ett utomäktenskapligt barn.

Med åren har, som sagt, skillnaderna mellan barn födda inom samt utom äktenskap försvunnit och idag måste det ses som vanligt att barn föds utom sådant. Detta visar sig bland annat på det faktum att allt fler får barn fast att de endast sammanbor och aldrig eller sent ingår äktenskap med varandra. Vi har även situationen med par som sammanlever i så kallade samkönade eller homosexuella förhållande.

Trots denna stora och påtagliga förändring som skett både vad gäller barnens likabehandling och det ökade antalet ogifta föräldrar finns dock fortfarande en stor skillnad kvar. Som ni förstår menar jag givetvis

fastställandet av faderskap. Idag talar man visserligen inte längre om ett erkännande av faderskap utan istället om ett bekräftande av sådant. Även om man genom denna nya benämning visat på den förändrade samhällsbild vi fått och på det faktum att det inte längre anses betungande att bli förälder till ett barn fött utom äktenskap väljer man dock fortfarande att göra skillnad på de förhållande i vilka ett barn föds.

En grund till att man införande faderskapspresumtionen i 1917 års lag var att underlätta ett fastställande av faderskap rent bevismässigt. Ett underlättande av detta slag torde idag, med den utvecklade DNA tekniken, inte längre vara behövligt. Frågan är då om man ändå behåller presumtionen av gammal vana och av ren bekvämlighet. Genom ett bibehållande värnar man visserligen om familjen och man visar sin ovilja över att ingripa i denna. Jag frågar mig dock, vem är då att se som en familj och varför är endast en viss typ av familj så helig att man inte vill inkräkta i den? Varför måste föräldrarna ha ingått äktenskap med varandra för att åtnjuta detta skydd och måste man verkligen vara gift för att ses som en familj? Förr var svaret givet och det var endast äktenskapet som var en giltig samlevnadsform. Idag är det inte längre så och jag ställer mig därför frågande till varför man behåller detta krav på vem som ska ses som en familj.

I mina ögon är en familj så mycket mer än ett äktenskap. En familj är något som bildas av kärlek, omtanke och omvårdnad. Att påstå att detta inte förekommer mellan andra än gifta par och deras barn är givetvis löjligt. Jag menar därför att en familj måste behandlas likvärdigt utifrån sin gemenskap och inte utifrån det religiösa förbund som äktenskapet utgör. Min åsikt är därför att barn födda inom exempelvis samboförhållande och barn födda inom äktenskap, på samma villkor, borde tilldelas två rättsliga föräldrar. Man kan här tänka sig en utökning av faderskapspresumtionen och denna kan då även komma att gälla för sambor och, som föreslagits, för registrerade partners. En sådan reglering innebär dock att man fortfarande gör skillnad på i vilket förhållande ett barn föds och man pekar istället ut de barn som föds av en ensamstående kvinna. Då jag förespråkar likabehandling av barn födda i alla olika förhållande, alltså även av ensamstående kvinnor, vill jag istället komma med en annan lösning. Denna lösning innebär ett avskaffande den nuvarande presumtionen. Genom ett avskaffande skulle man visa att man inte bara likställer barnen utan även att man inte ser äktenskapet som enda grunden för en familj. Detta är för mig en bättre lösning än att utvidga presumtionen.

Vid ett avskaffande av presumtionen skulle jag då istället vilja införa ett obligatoriskt bekräftande av faderskapet. Då detta bekräftande skulle gälla i alla förhållande skulle inte heller någon man behöva känna sig diskriminerad av detta.

Jag menar med andra ord att man, ur ett likhetsperspektiv, borde avskaffa den nuvarande faderskapspresumtionen. Detta vore, ur likhetssynpunkt, gynnande för såväl familjebegreppet, för männen i de olika förhållandena och för barnen födda inom samt utom äktenskap.

Vidare vill jag, utifrån denna diskussion, sluta mig till att även homosexuella familjer, på samma sätt som heterosexuella familjer, borde ges likvärdig familjerättslig status. Denna jämlikhet menar jag dock inte ska

uppnås genom ett införande av den föreslagna föräldraskapspresumtionen utan även här genom ett bekräftande av föräldraskap när ett barn föds inom sådant förhållande.

Att ett avskaffande, enligt mig, är att föredra för att uppnå likhet för alla familjer innebär dock inte att ett avskaffande är att föredra när man tittar på andra intressen. Jag kommer nu att belysa ett antal sådana intressen och kanske kommer jag, i slutändan, anse att faderskapspresumtionen har fler fördelar än nackdelar. Detta skulle även innebära att man får ta ny ställning till huruvida en föräldraskapspresumtion borde införas.

6.2 Familjens sammanhållning

Som jag berört något ovan så handlar den nuvarande faderskapspresumtionen, till viss del, om att bevara familjen intakt och att inte ingripa allt för mycket i denna. Man värnar fortfarande om att barnet ska få växa upp i en kärnfamilj med två föräldrar och bibehållandet av just denna kärnfamilj är något man verkar starkt för. Detta kan man bland annat se på det faktum att utomstående män saknar talerätt om sitt faderskap till ett inom äktenskap fött barn.

Även jag tycker att familjens sammanhållning är av stor vikt. Jag menar att det är att föredra att barnet växer upp i en stabil familj med två föräldrar som tar hand om det. Dessa föräldrar behöver nödvändigtvis inte, i mina ögon, alltid vara de rätta biologiska föräldrarna och det viktiga är, som jag nämnt ovan, att de bildar en familj med allt vad det innebär.

Ur perspektivet om familjens sammanhållning menar jag därför att talerätt till en utomstående man fortfarande inte bör införas. Dennes intresse ska jag dock diskutera närmare längre fram.

Man kan då fråga sig huruvida man kan värna om familjens sammanhållning samtidigt som man diskuterar ett borttagande av faderskapspresumtionen. Som jag ser det utesluter det ena dock inte det andra och det handlar snarare om att utvidga den familj man vill värna om och skydda denna ifrån intrång. Genom att tala om en familj, även i de fall där föräldrarna inte ingått äktenskap eller partnerskap med varandra, når man just detta resultat. När en man eller en kvinna bekräftat sitt faderskap respektive föräldraskap har en familj skapats oberoende av föräldrarnas inbördes förhållande och man bör sedan, enligt mig, verka för att skydda denna familjens sammanhållning. En av anledningarna till att skydda familjen på detta sätt är att ett ingripande i familjen och ett ingripande i föräldraskapet måste ses som väldigt olyckligt för barnet då det är av stor vikt att barnet har en stabil grund och två vuxna förebilder som verkar som dess föräldrar. Biologin är här inte det avgörande för barnets kontakt med föräldrarna ifråga.

Här kommer man dock i konflikt med ytterligare intressen och jag kan nämna den biologiska föräldrarnas ”rätt” till sitt barn, den rättsliga föräldrarnas ”ointresse” av ett barn som visar sig vara biologiskt kopplat till någon annan samt barnets intresse av att få vetskap om sitt ursprung. Dessa parter kommer jag att gå vidare och behandla nu men jag vill först summera min ståndpunkt i den nu diskuterade frågan. Jag menar att man bör fortsätta värna om familjens sammanhållning och hindra ingripande i denna. Detta

kan dock ske även utan en faderskapspresumtion, samt utan den föreslagna föräldraskapspresumtionen. Skyddet skall istället tillkomma efter det att familjen bildats och någon bekräftat faderskapet, respektive föräldraskapet. Härigenom ska alltså, när väl fastställelse skett, ingen talerätt för någon utomstående införas.

6.3 Den rättsliga föräldrarnas intresse

Jag har redan varit inne en del på den rättsliga föräldrarnas intresse då jag sagt att jag vill värna om familjens sammanhållning och därigenom inte tillerkänna någon utomstående talerätt vad gäller faderskap respektive föräldraskap. En man eller en kvinna som fått sitt föräldraskap fastställt skall inte behöva riskera att förlora detta.

Låt mig här ponera att en man fått sitt faderskap fastställt och att han därefter uppfostrar sitt barn såsom vilken annan fader som helst. Han vårdar barnet, han ger det kärlek och han ser barnet växa upp. Efter ett antal år visar det sig sedan att barnet faktiskt inte är hans genetiskt riktiga utan modern har haft ett förhållande med en annan man. I denna situation finns det säkerligen de som vill ta avstånd från barnet i fråga men mina förhoppningar är att detta inte är det vanligaste. Jag har svårt att tänka mig att allt man känner för "sitt" barn försvinner bara för ens gener inte är desamma. Mina förhoppningar och min tro är istället att kärleken och omtanken fortfarande finns kvar och att mannen även fortsättningsvis ser barnet som sitt. Så är givetvis inte alltid fallet och man kan därför tala om två olika intressen.

För det första kan man se den rättsliga faderns intresse av att fortfarande få behålla faderskapet även när det inte är genetiskt riktigt. Detta har jag redan konstaterat att jag finner viktigt. Den familj som bildats och den rättsliga mannens faderskap bör, enligt mig, tillvaratas. Denna man utgör den fader barnet känt i hela sitt liv och den familj som denna man, samt mamma utgör, är den enda barnet känner till. Även för mannen vore det en stor förlust att ta ifrån honom den familj han i många år sett som sin. Att förlora faderskapet kan jämföras med att förlora sitt barn och detta är något jag menar vore omänskligt att utsätta någon för. Detta är även den ståndpunkt man intagit idag och ingen förändring behöver här göras. Detta inverkar inte heller på faderskapspresumtionens bibehållande eller införandet av en föräldraskapspresumtion. Oavsett vilket så blir denna fråga nämligen aktuell först när ett faderskap eller föräldraskap fastställts på ett sätt eller ett annat.

Det finns dock även ett annat scenarium och det är den situation där den rättsliga fadern, som jag nämnde ovan, faktiskt vill ta avstånd från barnet ifråga. Ska man här låsa honom till ett barn som faktiskt, genetiskt sett, inte är hans? Detta är även en diskussion man kan se spår av i det aktuella lagförslaget, nämligen när barnet inte tillkommit genom en, av partnern godkänd insemination. Det jag nu kommer in på är då möjligheten att häva sitt faderskap, respektive föräldraskap och en sådan möjlighet är jag, som framgått tidigare, starkt emot. Detta hävande innebär, enligt mig, ett allt för stort ingripande i barnets liv och barnet skulle även riskera att stå utan fader eller förälder då någon annan kanske inte vill ta på sig faderskapet eller

föräldraskapet. En möjlighet till sådant hävande innebär också att barnet förlorar den enda fader eller förälder det någonsin känt. Att mista en förälder på detta vis menar jag på intet sätt vara förenligt med ett barns bästa.

Genom den aktuella faderskapspresumtionen, samt den föreslagna föräldraskapspresumtionen vidhåller man sådan hävanderätt. Då mannen, respektive kvinnan i denna situation automatiskt tilldelas faderskapet, respektive föräldraskapet, förstår jag att denna rätt till hävande finns. Dessa parter har ju på intet sätt getts möjlighet att ta avstånd från barnet vid födseln. Även detta är då något jag menar talar för ett upphävande av den gällande presumtionen samt mot ett införande av ytterligare presumtion. Genom att istället kräva ett bekräftande av faderskap respektive föräldraskap vid varje födsel, oavsett förhållandet man befinner sig i, tvingas man här istället till ett aktivt val. Detta val ska sedan vara bindande under hela livet.

Man kan som kritik mot detta säga att det är ett väldigt stort val att göra och fråga sig om man verkligen kan kräva att ett val ska påverka hela ens liv. Jag menar dock att många val styr och påverkar ens liv och om det är något som är att anse som viktigt och betydelsefullt så är det valet att skaffa barn.

Min slutsats är alltså att den rättsliga föräldrarnas intresse av att få behålla sitt föräldraskap fortfarande bör tillvaratas. Man bör dock avskaffa rätten att häva sådant faderskap och man bör inte heller införa en rätt att häva föräldraskap. Ett avskaffande av sådan hävanderätt går för mig hand i hand med ett avskaffande av faderskapspresumtionen och ett införande av bekräftande vid varje födsel. I detta fall har man nämligen gjort ett aktivt val och tagit på sig rollen som förälder livet ut.

6.4 Den biologiska föräldrarnas intresse

Går jag vidare och behandlar den biologiska föräldrarnas intresse står detta givetvis ofta i direkt konflikt med den rättsliga föräldrarnas intresse. Jag har berört den biologiska faderns intresse redan i min analys av faderskapspresumtionen och det jag här vill lägga tyngd på är istället avvägningen mellan den biologiska och den rättsliga föräldrarnas intresse. Idag befinner vi oss i en situation där faderskapet ofta är något eftersträvat och där det kan kännas väldigt orättvist att man, genom en faderskapspresumtion berövar den biologiska fadern dennes ”rätt” till barnet. Även om detta intresse är väldigt viktigt och även om den biologiska fadern faktiskt diskrimineras genom att inte få rätt till sitt barn menar jag, precis som ovan anförts, att det finns andra väsentliga intressen som dock kan anses väga tyngre än den biologiska faderns. Dessa är då familjens sammanhållning, barnets intresse av att behålla den fader det sedan länge känt som sin samt den rättsliga faderns rätt att behålla sin position som just fader. Dessa intressen ger jag företräde och detta talar för att man, även fortsättningsvis ska behålla en faderskapspresumtion som verkar för dessa andra intressen. Vore detta fallet menar jag att samma ställningstagande gäller för homosexuella och ett införande av presumtion borde då införas för dessa.

Man kan dock fråga sig om ett avskaffande av faderskapspresumtionen verkligen skulle innebära att den biologiska faderns intresse gavs företräde framför de andra parternas. Givetvis kan den biologiska fadern dra nytta av sådan lagändring då man, genom att införa ett obligatoriskt bekräftande, öppnar möjligheten för andra män att anmäla sitt faderskap, exempelvis till socialstyrelsen. Denna möjlighet skulle då inkräkta på familjens sammanhållning och även på den andre mannens eller kvinnans intressen, det vill säga de som befinner sig i ett förhållande till modern. I denna situation menar jag dock att familjens etablerade position ännu inte hunnit bli tillräckligt stark för att väga tyngre än den biologiska faderns intressen och inte heller kan moderns respektive anses ha större intresse av barnet än vad den biologiska fadern har. I denna situation har inte heller barnet hunnit få en fadersfigur eller föräldrafigur att ty sig till och som det börjat kalla för pappa eller mamma. Sammantaget finner jag därför att den biologiska pappans intresse här bör ges företräde och han får då, genom en avskaffad presumtion, möjlighet att knyta an till sitt barn.

När väl ett faderskap fastställts menar jag dock, precis som vid en presumtion, att en annan mans intresse av faderskapet får ge vika.

Ett avskaffande av presumtionen innebär alltså, som jag ser det, inte att man helt väljer att tillgodose den biologiska faderns intressen till nackdel för de andra parterna. Vad man istället gör är att öppna en möjlighet för den biologiska fadern att, innan någon familj skapats, göra anspråk på sitt barn. I dag finns inte denna möjlighet när ett barn föds inom äktenskap, dock utom äktenskap. Jag finner ingen anledning till varför man ska göra skillnad på parterna i dessa olika situationer. En utomstående man bör ha lika stort intresse av sitt barn vare sig det är fött inom eller utom äktenskap. Inte heller borde intresset av faderskap skilja sig åt för en man i ett äktenskap respektive för en man som endast är sambo med barnets moder. Genom ett avskaffande av presumtionen kommer man alltså förändra både de olikheter som finns i de olika förhållandena, samt ge en utomstående man lika rätt till sitt faderskap oavsett vilket förhållande barnet föds i.

För man detta vidare till frågan om presumerat föräldraskap ser det något annorlunda ut även om principen är densamma. När ett barn föds i ett homosexuellt förhållande är det uppenbart att båda kvinnorna inte kan vara genetiskt länkade till barnet. Man har dock intagit ställningen att detta inte är avgörande för om man ska kunna ses som en familj.

Idag måste dock både moderns registrerade partner, samt den kvinna modern är tillsammans med, bekräfta föräldraskapet till det barn som föds i sådant förhållande. (En förutsättning är dock att barnet tillkommit genom assisterad befruktning i den svenska sjukvården). Man gör alltså ingen skillnad på i vilket förhållande kvinnorna befinner sig i. Detta tycker jag är väldigt positivt.

Att det här krävs bekräftelse från den andre kvinnan, oavsett vilket förhållande hon och barnets moder befinner sig i, innebär även att man ger en utomstående man, vilken menar att han är biologisk fader till barnet och att barnet inte kommit till genom en insemination, en möjlighet att anmäla detta. Enligt samma diskussion som ovan finner jag detta intresse väga tyngre än de andra parternas samt intresset av att hålla samman familjen. Även här menar jag dock att när ett föräldraskap väl har fastställts så måste

man skydda den familj som härigenom bildats och familjens medlemmar har då också intressen som väger tyngre än den biologiska faderns.

Genom det nya förslaget om införande av en föräldraskapspresumtion vill man dock utveckla den aktuella faderskapspresumtionen och härigenom, ännu en gång, införa skillnader beroende på i vilken situation ett barn föds.

Detta tycker jag är fel väg att gå, även med tanke på den biologiska föräldrarnas intresse. Ett införande av sådan presumtion skulle nämligen ignorera dennes intresse i de fall barnet föds inom ett homosexuellt registrerat partnerskap. I denna situation hade det dessutom kunnat komma att missbrukas. Låt oss ponera att två kvinnor lever i sådant förhållande och vill skaffa barn. I denna situation kan den ena av dem välja att ha sexuellt umgänge med en man och härigenom bli gravid. När barnet föds kommer det automatiskt få två mödrar och fadern kommer inte ha någon möjlighet att få sitt faderskap bekräftat. I en sådan situation kan även den andre kvinnan i förhållandet, den icke biologiska modern, välja att häva föräldraskapet i framtiden. Detta kan vara fallet om kvinnorna exempelvis separerar. Denna lösning finner jag ej godtagbar.

Mitt förslag är därför, fortfarande, att faderskapspresumtionen borde avskaffas samt att någon föräldraskapspresumtion inte borde införas. Istället bör man, precis som fallet är idag inom homosexuella förhållanden, alltid kräva bekräftelse. Bekräftelse av föräldraskap till barn födda inom homosexuella förhållanden borde dock underlättas och vara möjligt även om barnet inte tillkommit genom insemination inom den svenska hälso- och sjukvården. En man som då anser att han är biologisk fader till barnet ska ha en möjlighet att anmäla detta innan bekräftelsen skett men utöver detta borde förfarandet ske på samma sätt som i heterosexuella förhållanden.

6.5 Barnets intresse

Jag kommer nu in på den sista och viktigaste aktören i frågan, nämligen barnet. Vad barnets intresse och barnets bästa är kan vara svårt att avgöra och framförallt kan det vara svårt att avgöra vilka av barnets intressen som faktiskt väger tyngst. Barnets intressen går nämligen hand i hand med de övriga aktörernas intressen och dessa aktörernas intressen går, som sagt, allt för ofta emot varandra. Barnet har inledningsvis ett intresse av att familjen hålls samman. Barnet har även ett intresse av att få behålla den rättsliga förälder som det känt under hela sitt liv. Utöver detta har barnet även ett intresse av att få vetskap om sitt ursprung. Hur ska detta då kunna gå ihop?

Jag vill här följa samma upplägg som ovan. Börjar man med intresset av familjens sammanhållning kan man först säga att detta talar för en bibehållen faderskapspresumtion samt ett införande av en föräldraskapspresumtion. Även här innebär detta dock att endast vissa familjer faktiskt får status som detta. Det krävs att barnets föräldrar är gifta med varandra eller, som föreslaget, registrerade partners med varandra. Att göra denna skillnad på barn som föds tycker inte jag är förenligt med barnets bästa. Genom att istället avskaffa presumtionen vidgar man istället familjebegreppet och man avskaffar skillnaderna på "äkta" och "oäkta" barn.

Detta utvidgande av familjen innebär då att ett bekräftande ska göras. Som jag förespråkade ovan ska ett sådant bekräftande vara livet ut och den

som barnet fått till förälder kommer att förbli det. Detta menar jag är till fördel för barnet då barnets etablerade position samt den familj som barnet känner skyddas. Barnet kommer inte att riskera att stå utan en rättslig fader, respektive förälder utan vara skyddad även i de situationer där det visar sig att den rättsliga fadern inte är den biologiskt riktiga eller där den andra ”modern” inte samtyckt till inseminationen.

Om man ser det som barnets bästa att familjen hålls samman bör man inte heller tillerkänna någon utomstående man talerätt om sitt faderskap. I vart fall inte efter att ett faderskap redan fastställts. Skulle sådan talerätt införas vore detta ett ingripande i den familj som barnet befinner sig i och sådant ingripande finner jag inte lämpligt.

Nästa konflikt blir då istället barnets rätt till vetskap om sitt ursprung. Detta intresse väger, som framgår av såväl svenska lag som av barnkonventionen, väldigt tungt. I de fall barnet tillkommer genom en assisterad befruktning i offentlig regi tillvaratas detta intresse genom att information om givaren sparas i 70 år. I de fall befruktningen skett privat eller utomlands menar man idag att homosexuella kvinnor inte delger någon givarens identitet av oro för att denna man då ska få sitt faderskap fastställt. Om man väljer att införa föräldraskapspresumtion skulle man istället verka för att givarens identitet tas tillvara då kvinnorna i partnerskapet ändå automatiskt tilldelas föräldraskapet. Detta talar då för ett införande av denna presumtion.

Jag menar dock att denna möjlighet även kan uppnås utan presumtionen ifråga. Genom att ge kvinnorna möjlighet att bekräfta föräldraskapet på samma sätt som heterosexuella, oavsett hur inseminationen skett, kan de ändå tillvarata sitt intresse. Samtidigt kan de, efter bekräftande av detta, tillkännage eller spara information om givarens identitet utan att riskera att denna bekräftar sitt faderskap. Härigenom kan barnets intresse av att få ta del av sitt ursprung tillvaratas även utan en presumtion av något slag.

Talar man om barnets intresse av att växa upp med den genetiskt riktige föräldern talar detta mot en presumtion av såväl faderskap som föräldraskap. Härom menar jag att detta intresse dock inte kan anses väga tyngre än intresset av att växa upp i en familj och med en förälder som älskar en och tar hand om en, oavsett biologiska eller genetiska band. Bara för att en person är genetisk förälder behöver inte denne anses som den bästa föräldern. Som jag sagt ovan anser jag att en familj är väldigt mycket mer än bara genetik.

Väger man dessa olika intressen mot varandra menar jag att de stämmer väl överens med det ovan anförda. Barnets intresse av att få vetskap om sitt ursprung tillvaratas varken mer eller mindre med eller utan faderskapspresumtion, samt moderskapspresumtion.

Vad gäller barnets intresse av att, i efterhand få det genetiskt riktiga faderskapet fastsällt kan detta intresse inte anses väga tyngre än barnets intresse av att få behålla den rättsliga fadern eller föräldern som det växt upp tillsammans med och inte heller väger det tyngre än barnets intresse av att familjen som det känner hålls samman. Detta intresse tillvaratas även genom ett avskaffande av möjligheten att häva ett faderskap respektive föräldraskap.

Vidare måste det, enligt mig, anses förenligt med alla barns bästa att man inte gör skillnad på i vilket förhållande barnets föräldrar befinner sig. Att ha kvar en lagstiftning som bygger på idén om ”äkta” respektive ”oäkta” barn känns absurt. Likaså känns det absurt att bygga vidare på denna idé och införa föräldraskapspresumtion när ett barn föds i ett registrerat partnerskap. Genom ett avskaffande av faderskapspresumtionen utvidgar man istället familjebegreppet och man tar på detta sätt ett steg framåt och verkar för att anpassa lagstiftningen efter de förhållande vi lever i idag.

6.6 Avslutning

För att avsluta, inte bara denna del och denna analys, utan hela mitt arbete vill jag nu svara på den fråga jag ställde i min rubrik nämligen, är presumerat faderskap som förebild för presumerat föräldraskap ett steg framåt eller bakåt i tiden?

Enligt mig är svaret att detta förfarande är att se som ett steg bakåt i tiden. Jag vill dock även säga att tanken i sig måste ses som ett steg framåt i tiden. Man visar genom förslaget att man inte bara är beredd att ta familjebegreppet, utan även de homosexuellas rätt till familjeliv ytterligare ett steg. Min uppfattning är dock att man inte bör ta detta steg genom att blicka bakåt på en lagstiftning som bygger på föråldrade tankar om äktenskap som grunden till en familj. Inte heller bör man fortsätta göra skillnader på i vilka situationer ett barn föds. Vidare bör man inte, genom ett införande av en föräldraskapspresumtion, ignorera barnets behov av en varaktig och stabil familj. Detta blir dock konsekvensen när man behåller möjligheten att häva ett faderskap, respektive föreslår att denna möjlighet ska finnas även vad gäller föräldraskap. Jag förstår att denna möjlighet måste finnas när man automatiskt tilldelar någon föräldraskapet men man bör då istället välja en annan väg att gå.

En sådan väg är att avskaffa faderskapspresumtionen och införa obligatorisk bekräftelse av faderskapet. Vad gäller homosexuella kvinnors föräldraskap måste sådant bekräftas redan som det ser ut idag, oavsett i vilket förhållande de befinner sig. Mitt förslag är därför att behålla, men förenkla, detta förfarande.

Faderskapet, respektive föräldraskapet ska härefter bestå för all framtid och även om man här inte ger den biologiskt riktige fadern möjlighet att, vid ett hävande, fastställa sitt faderskap, ger man honom möjligheten att anmäla detta till exempelvis socialstyrelsen redan vid barnets födsel. Vid denna tidpunkt är inte den etablerade positionen för varken barnet, moderns partner eller familjen så stark att den biologiska mannens intresse ska ignoreras.

Svaret jag vill ge på min fråga är alltså att tanken om en förändrad familjebild är helt rätt men att metoden att nå dit, enligt mig, är helt fel.

Käll- och litteraturförteckning

Artiklar

- Christensen Anna, Skydd för etablerad position – ett normativt grundmönster, Tidskrift for Rettsvitenskap, Årgång 109, 1996, s. 519-574.
- Singer Anna, SvJT 1992, s. 549-582, Mannens talerätt vid fastställande av faderskap.
- Ryrstedt Eva, Den genetiska utvecklingens familjerättsliga implikationer, Svensk juristtidning 2003 s. 554-576.

Departementsserien

- Ds 2000:51, Behandling av ofrivillig barnlöshet.
- Ds 2004:19, Föräldraskap vid assisterad befruktning för homosexuella.

Doktrin

- Almqvist Jan Eric, Svensk rättshistoria, familjerättens historia, Juridiska Föreningens förlag, Stockholm 1964.
- Edling Holdo, Lagar om barn utom äktenskap, adoption m.m., P.A. Norstedt och söners förlag, Stockholm 1918.
- Ewerlöf Göran, Sverne Tor, Singer Anna, Barnets bästa, om föräldrars och samhällets ansvar, 5:e upplagan, Nordstedts juridik, Stockholm 2004.
- Hafström Gerhard, Den svenska familjerättens historia, 9:e upplagan, Studentlitteratur, Lund 1974.
- Häthén Christian, Kjellström Anders, Sveriges gamla lagar, Liber förlag, Stockholm 1986.
- Inger Göran, Svensk rättshistoria, Liber ekonomi AB, Uppsala 1997.
- Melin Stefan, Barnkonventionen i svensk rätt, principer och regler i urval, Thomson Fakta, 2004.
- Saldeen Åke, Barn- och föräldrarätt, 5:e upplagan, Iustus förlag, Uppsala 2005.
- Singer Anna, Föräldraskap i rättslig belysning, Iustus förlag, Uppsala 2000.
- Walin Gösta, Vängby Staffan, Föräldrabalken, En kommentar, del 1, Nordstedts juridik, Göteborg 2002.
- Walin Gösta, föräldrabalken och internationell föräldrarätt, 5:e omarbetade upplagan, Nordstedts juridik, Stockholm 1996.

Propositioner

- Prop. 1969:124, Kungl. Maj:ts proposition nr 124 år 1969 till riksdagen med förslag till lag om ändring i ärvdabalken, m.m.; given Stockholms slott den 26 september 1969.
- Prop. 1968:136 (hänvisad till genom prop. 1975/76:170).
- Prop. 1975/76:170, Om ändring i föräldrabalken, m.m.
- Prop. 1997/98:7, Vårdnad, boende och umgänge.
- Prop. 2001/02:89, Behandling av ofrivillig barnlöshet.
- Prop. 2004/05:137, Assisterad befruktning och föräldraskap.

Rättsfall

- NJA 1970 s. 347.
- RH 1995:85.

Statens offentliga utredningar

- SOU 1984:63, Homosexuella och samhället.
- SOU, 1997:116, Barnets bästa i främst rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige.
- SOU 2001:10, Barn i homosexuella familjer.
- SOU 2005:43, Barnets bästa, föräldrars ansvar.
- SOU, 2007:3, Föräldraskap vid assisterad befruktning.

Övrigt

- Assisterad befruktning och föräldraskap, faktablad från justitiedepartementet, Ju 05.12, juni 2005.
- Bergström Sture, Andersson Torbjörn, Håstad Torgny, Lindblom Per Henrik, Juridikens termer, nionde upplagan, Liber AB, Falköping 2002.
- Nationalencyklopedin, multimedia, 2000 plus.